

2017

32. årgang

Årsskrift

Årsskrift 2017

Utgitt av
Vennesla Historielag
Desember 2017

Byggvell

Bademiljø[®]
BEST PÅ BAD

OLTO VVS

Innhold

Styret	7
Litt om historielaget	8
Redaktøren har ordet	9
Bommens dag	10
Olsokfeiring	11
Arthur Syvertsens sykkelverksted	12
Venneslamonen	18
Villaen på Ravnås	24
Russerfangene	26
Storfolket under Vigelandsfossen	31
Indberedtnig 1896-1900	34
Hunsfos fabrikker, salg av utstyr	39
Venneslatrion	44
Glimt fra den tida isen lå tykk på elva	45
Hopprenn på Kvarstein	46
Fotballaktivitet i Vennesla	49
Fra det gamle album	55
Karoline Egebakken	56
Præmieskirend	57
Skulehageutstilling på Kvarstein	58
Søndagsskolene på tur	60
Litt om skolene i Vennesla	61
Historier fra Vennesla i krigstiden	62
Matvarer under krigen	62
Edrueligheten før i tida	63
Steiner som har navn i Kvarsteinskogen	64
Vinterbilder fra Vikeland	65
Vedtekter	69
Medlemsliste	70

Schindler

MontérTM

Vennesla

Styret 2017

Rolf Holmquist Arntzen / *Formann*

Odd Arild Nordli / *Nestleder*

Yngvar Hannevik / *Sekretær*

Gerd Wiik Hansen / *Kasserer*

Signe Rysstad / *Styremedlem*

Inger Aas / *Styremedlem*

Øystein Bjorå / *Styremedlem*

Torunn Ruenes / *1. varamedlem*

Morten Aslaksen / *2. varamedlem*

Jan Olav Lunden / *3. varamedlem*

I tillegg kan Hunsfos Historielag sende en representant til styret.

// Fra venstre: Øystein Bjorå, Inger Aas, Yngvar Hannevik, Gerd Wiik Hansen, Odd Arild Nordli, Signe Rysstad og Rolf Holmquist Arntzen. //

// Rolf Holmquist Arntzen (64), ble valgt til ny leder av Vennesla Historielag på årsmøtet i mars 2017. Han er, som sin far Harry, en glad musiker og interessert i lokalhistorien til bygda vår. //

Kontakt redaksjonen

Morten Aslaksen

E-post: mortenaslaksen@msn.com

Telefon: 957 25 927

www.venneslahistorielag.org

www.facebook.com/venneslahistorielag

Litt om historielagets arbeid

Vennesla Historielag er inne i sitt 34.år, og vi er ganske aktive ennå. Jeg har lyst til å orientere om noe av det vi holder på med.

Mimrekvelder

Noen torsdager i året samles vi og mimrer over diverse lokale temaer. I år har vi hatt temaer som «Setesdalsbanen», «Speiderbevegelsen», «Sykkelen – viktigere før i tida?», «Vennesla Ungdomsskole», «Fotball» og «Folkets Hus». Disse kveldene er blitt veldig populære, og mange folk møter opp og bidrar med historier.

Slektsforskningskurs

Vi har hatt 8 kurs de siste 4 årene. Mange nysgjerrige venndøler har deltatt, og de har lært hvordan man finner slekten sin ved å søke på internett. Takk til kursleder Yngvar Hannevik!

Den kulturelle skolesekken

På våren gir vi 5.klassingene i kommunen mulighet til å bli kjent med historien til bygda vår gjennom en «Historisk vandring gjennom museumsland». De er da innom Bygdemuseet, Skolemuseet, Hommestaua og den gamle gymsalen og skal løse diverse oppgaver. På høsten er det 3.klassingene som kommer på bygdemuseet og får høre om og se hvordan «Ull blir til klær». De lager også tråd selv, samt får omvisning i museet.

Naturlosturer

To turer i året går til historiske plasser i Vennesla, med guide.

Olsok-feiring på Bommen

God tradisjon som vi ønsker å fortsette med.

Samarbeid med andre

Vi har samarbeid med bl.a. Kulturkontoret og Folkeakademiet Vennesla. Vi er medlemmer av Agder Historielag og med i Venneslastua.

Årsskriftet

Hvert år gir vi ut årsskrift. Dette får medlemmene, mens det er til salgs til alle andre.

Innsamling av fotografier

Dette er noe vi hele tiden er interessert i å få til vår lokale samling. Eller om vi bare kan låne, så skanner vi de så vi har dem digitalt.

Hommestaua

har vi kalt leiligheten vi har innredet i 2.etg. på Skolemuseet. Der kan man komme og mimre om «før i tida».

Innsamling av stedsnavn

Nytt av året. Dvs. vi har tatt opp igjen noe som tidligere styremedlemmer begynte på. Håkon Honnemyr er leder av gruppa som har ansvaret for dette.

Ellers er vi opptatt av at historien til Vennesla blir tatt vare på. Aller helst vil vi at *alt skal være som det alltid har vært*, men sånn fungerer jo samfunnet ikke. Men håpet er at det kan bli laget noen planer for hvordan Vennesla kan vokse uten at viktige, historiske interesser blir ødelagt. Vigeland Hovedgård, Setesdalsbanen, museene, Bommen, Rødbyen og Hunsfos er noe av det som kan fortelle historien om Vennesla.

Rolf Holmquist Arntzen
Formann

Redaktøren har ordet

Ja, da er det min tur til å prøve meg som redaktør av årsskriftet. Dette er en stor oppgave, og spesielt i år, siden fjorårets utgave var så stor og omfattende. I tillegg overtar jeg etter Andreas Hansen som var en dyktig og ryddig redaktør i mange år. Det blir som å «hoppe etter Wirkola».

Årets årsskrift har ikke et tema som i fjor. Denne utgaven inneholder artikler med forskjellige temaer, men det som binder dem sammen er at alle inneholder stoff fra bygda vår, Vennesla. Noen artikler og bilder omhandler ting som hendte for veldig mange år siden, andre er hentet fra nær fortid. Felles for dem er at det er lokalhistorie.

Årsskriftet skal være et medlemsblad, som alle medlemmene våre mottar. Men, det skal også være et organ som tar vare på lokalhistorien til bygda Vennesla. Derfor er det viktig at vi får tak i de gode historiene fra bygda vår.

Og hvordan gjør vi så det? Jo, ved at vi som holder på med dette er flinke til å få venndøler til å skrive om de sakene som hver og en har i minnet sitt. Alle har historier å fortelle. Korte og lange. Om ting som har hendt, og som andre kan ha glede av å høre. Historier som kommende generasjoner bør få vite om. Da er det viktig at hver og en er villige til å dele historien. Om DU ikke vil eller kan skrive selv, kontakt oss, så kan vi få til en samtale der din historie blir skrevet ned. Det du synes er ubetydelig, kan være interessant for andre. Det som du har opplevd, har ikke så mange andre opplevd. Utviklingen de seneste årene har vært formidabel. En ungdom i dag vet snaut hva en skrivemaskin er. Eller en platespiller. Eller et hespetre.

Vi håper årets årsskrift inneholder noe som du synes er interessant å lese om. Her er det lokal sykkelhistorie, skolehistorie, fotballhistorie, familiehistorie, m.m. Neste år kan det være din gode historie vi har fått med.

*Med vennlig hilsen
Morten Aslaksen*

Bommens dag

17. juni

Tekst og bilder av
Morten Aslaksen

Lørdag 17.juni 2017 ble Bommens Dag arrangert. Dette er blitt en tradisjon, der Bommens Venner inviterer bygdas folk til å komme på en koselig tilstelning, og der de kan få vist fram de gamle bygningene og alle tingene i Bommen Elvemuseum.

I år hadde de gjort seg ekstra flid med presentasjonen av interiør og museumsgjenstandene, slik at det gav et ryddig og informerende inntrykk.

Leder av Bommens Venner ønsket ca. 50 mennesker velkommen ved begynnelsen, og Vennesla Veterankorps spilte flere kjente melodier.

Solen gjorde dette til en riktig trivelig dag, og alle de tilstedeværende så ut til å kose seg.

Bommens Venner holder elvemuseet på Bommen åpent for skuelystne hver søndag i perioden mai-september.

Olsokefeiring

29. juli

Tekst og bilder av
Morten Aslaksen

I 2017 var olsok, altså 29.juli, på en lørdag. Det var en regntung dag, slik at arrangementet måtte flytte inn i de små rommene i Bommen. Dette gjorde at det fort ble fullt av folk, og noen måtte snu og gå hjem igjen.

Arrangøren, som var Vennesla Historielag, kan dessverre ikke styre været, men selvfølgelig håper vi at det spiller mer på lag neste år, slik at vi kan ta imot alle de som ønsker det i solen på det vakre uteområdet rundt Bommen.

Men de som hadde funnet seg en plass innendørs, fikk en hyggelig kveld. Styremedlem i Vennesla Historielag, Signe Rysstad, ledet kvelden, der programmet var variert. For anledningen hadde historielaget trykket opp egne sanghefter, så det ble mye sang. Husorkesteret, bestående av Egil Mydland, Bjørn Syvertsen og Rolf Holmquist Arntzen, spilte og de fleste fremmøtte sang så godt de kunne. Det var også lotteri og quiz, i tillegg til salg av kaffe og nybakte «bede». Jan Ledang var invitert inn for å fortelle om sitt liv som soldat i FN-opdrag, fredsmekler og konsul. Det var virkelig spennende å høre hva den mannen har opplevd!

Arthur Syvertsens sykkelverksted på Vikeland

“Vennesla Historielag gav ut et årsskrift med tema “Vikeland i 2016”. Sykkelverkstedet til Arthur Syvertsen er nevnt med noen få setninger. Etter min mening fortjener denne virksomheten en mye større omtale. Etter en prat med leder av styret i Vennesla Historielag, Morten Aslaksen ble det til at jeg skulle prøve “å få til noe”. Tok deretter kontakt med Rolf Syvertsen som velvillig lånte ut dagbøker, han fortalte historie fra den tid forretningen var i drift, og viste meg rundt i det gamle butikklokalet og sykkelverkstedet.”

Tekst av
Helge Aabakk

I denne reportasjen har jeg brukt veldig mye av notatene fra dagbøker som Rolf Syvertsen har skrevet. Ønsker dere en god reise gjennom bedriftens historie.

Litt historie fra sykkelverkstedet før Arthur Syvertsen overtok.

Gunnar Berntsen, jernvareforretning.

Berntsen kom fra Sagedalen på Kvarstein. I 1915 etablerte han en jernvareforretning like ved Hunsfoss skole. I forretningen ble det solgt jernvarer, maling, husholdningsartikler, sykler, sportsartikler, med mere.

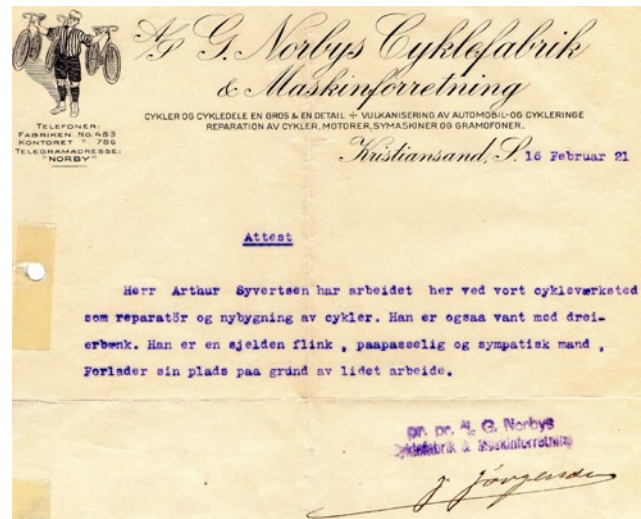

Gunnar Berntsen, sykkelverksted.

For å kunne utføre reparasjoner av sykler kjøpte Berntsen en tomt av Oskar Magnussen i 1918. Denne eiendommen fikk navnet "Bakkehøy" (Gnr.5, bnr.86). Allerede i 1918 ble de oppført et hus i 1 1/2 etasje med kjeller. I første etasje var det butikklokale og verksted med dør til butikk og med inngangsdør til verksted i sør. Det var et utstillingsvindu på sørsiden, 1 vindu på vestsiden og 2 på nordre og 2 på østsiden. Det var trapp opp til andre etasje som hadde vindu mot sør og nord. Pipe med ovn på verksted. Verkstedbenken stod mot vestre vegg og maskiner mot nordre vegg. Det var innlagt vann fra Lomtjønn vannverk. Butikken hadde disk og hyller. Det ble kjøpt inn verktøy og en elektrisk motor på 3 hk med rem til akse og spindler. Denne dreiv forskjellige maskiner i verkstedet. Her var dreiebenk, ambolt, søylebåremaskin, loddeverktøy, skrustikker og gjengesnitt med både tyske- og amerikanske gjenger. En sønn til Gunnar dreiv verkstedet en stund, men historien forteller at det ikke gikk så bra. Det var ingen i Vennesla som kunne jobben. Situasjonen ble så prekær at Gunnar Berntsen reiste til byen og oppsøkte sykkelfabrikken til Nordby. En arbeider med navn Arthur Syvertsen ble da ansatt som sykkelreparatør og børsemaker.

Arthur Syvertsen, Sykkelverksted

Arthur Syvertsen jobbet ved sykkelfabrikken "Nordby" da han fikk tilbud om jobb i Vennesla. Sykkelfabrikken hadde akkurat vært gjennom en konkurs og nye eiere hadde overtatt. På grunn av dette var det lite å gjøre ved sykkelfabrikken og

tilbud om jobb passet Syvertsen bra.

16.februar 1921 begynte han i sin nye jobb som sykkelreparatør. Meningen var at han bare skulle jobbe her som fagmann og lære opp andre. Nyttårstider flyttet han tilbake til byen hvor han hadde tilbud. Han var i ferd med å etablere seg da Berntsen tok kontakt på nytt. Denne gangen fikk Arthur Syvertsen tilbud om å få leie sykkelverkstedet, dette takket han ja til. 25. juli 1922 startet han sin egen bedrift. Leia var på 80 kroner i måneden, varelageret og alt av redskap som tilhørte Berntsen kjøpte Arthur Syvertsen. Det nye firma fikk navnet:

Arthur Syvertsen Sykkelverksted. Sykkelverkstedet var utstyrt med mye bra verktøy og maskiner og i butikken ble det solgt sykler og sykkeldeler. Fra 1922-1924 ble reparasjoner foretatt og "Gritzner" sykler fra I.H. Beck, Skien og "Rekord" sykler fra Albert Knutsen i Kristiansand ble solgt. Det var ikke mange årene Arthur leide sykkelverkstedet, for allerede 14. oktober 1925 kjøpte han eiendommen for kr. 8.000,- og fikk skjøte på verkstedbygning (6x11,85 meter) med tomt.

Arthur Syvertsen hadde utdanning i våpenproduksjon. Han var i børsemakerlære hos "Moen & Åsen" i Kristiansand fra 1915 til 1918. Her tok han eksamen som børsemaker, og ble deretter tilbudt styringsjobb med å lede firma. Arthur Syvertsen hadde også befatning med dreining,

så i 1918 begynte han hos G. Norby sykkelfabrikk som sykkelreparatør, eller "sykkelmaker" som det hette på denne tid. Reparasjon av våpen fortsatte han med i Vennesla og han fikk god bruk for å ha lært å bruke dreiebenken.

Fra produksjon til montering

Ved sykkelverkstedet begynte man å bygge "Aros" racersykler i 1923. Det ble kjøpt inn sykkeldeler, fittings og rør fra forskjellige grossister. På verkstedet ble rør kappet i riktig lengde, det ble påmontert fittings og slagloddet. Ferdig ramme ble lakkert og tørket i ovn med petroleumsbrenner i andre etasje. Det var viktig å passe på og ikke bli avbrutt i arbeidet da man holdt på med denne jobben. Lakking ble derfor mye gjort på kveldstid da ovnen måtte ha tilsyn med varmegrader. I 1937 ble verkstedet utvidet, og det ble da investert i elektrisk tørkeovn i kjelleren. Denne var tilkoblet "tørkepipe" til over taket. Ovnens høyde var 1,5 meter høy og 1,20 meter bred, og murt inn mot pipa, og hadde dørene ut mot lakkeringsrommet. Ovnens temperatur kunne stilles for 60 grader for sort og 45 grader for kulørt lakk. I 1925 til 1937 måtte lakken blandes på verkstedet. Dette var ovenstørrende lakk. Noen år forniklet man alt av deler i byen, men dette ble for tungvint og dyrt og man investerte derfor i et moderne forniklingsanlegg som lå i et rom i kjelleren. Hjul bygget man på verkstedet hvor også syklene ble montert.

Flere ben å stå på

Sykkelverksted og sykkelproduksjon var det få som kunne leve av. Det var viktig å få inn inntekt på andre varer. Arthur Syvertsen fant stadig nye muligheter som førte til vekst for bedriften.

Våpenforretning

Som nevnt før var Arthur Syvertsen utdannet børsemaker. Det ble utført reparasjoner av våpen og salg av haglegeværer og patroner allerede fra 1922. På denne tiden var det mange som ladet selv, så forretningen solgte hylser, tennsatser, krutt og jordledninger. Hagl var av bly, så mange løp ble smerglet før jakta. Salg av våpen og ammunisjon fikk man selvfølgelig ikke lov til under krigen, men man startet på nytt med våpen da krigen var slutt. 18. januar 1967 fikk forretningen tillatelse til å starte våpenforretning med salg av jaktrifler og ammunisjon. Det var kaliber 7.62 og 7.92, og Krag med kaliber 6.5-55. Ellers ble de solgt salongrifler, pistoler og ammunisjon. De som ville ha kikkertsikte fikk dette montert.

Bensinstasjon

Salg av bensin fra fat med pumpe startet i 1924. I 1925 utvidet man med salg av oljeprodukter. Motorsykkelverksted. I 1924 ble forretningen utvidet med reparasjon av motorsykler. Dette var motorsykler med navn som Harley Davidson, Indian, Henderson og Tor.

Radioforretning

I 1930 fikk Arthur Syvertsen til en avtale med Radinor. Avtalen gjaldt salg og reparasjon av radioapparater. Seinere Siemens og deretter Norsk Telefunken. 1935 ble Royal Radio A/S leverandør. Sykkelverkstedet fikk også i oppdrag å montere antenner og jordledninger med koblinger til radioen. 1941 var det slutt. Myndighetene forlangte at forretningen måtte pakke radioer i kasser som ble plombert, og levert til lagringsplasser i Vennesla. Da freden kom i mai 1945 kunne man hente radioene. Av Arthur sine kasser var mange tomme. Arthur Syvertsen ble ofte kontaktet og jobbet mye overtid med å få radioapparater til å virke for folk, men radioforretningen ble ikke gjenåpnet. Alt av verktøy og utstyr ble levert yrkesskolen i Kristiansand engang på 1950-tallet. Det kan også nevnes at firmaet i 1937 kjøpte inn et stort og kraftig høyttaleranlegg. Anlegget ble leid bort til klubber, foreninger og musikkstevner. "Gutta" ved sykkelverkstedet hadde da ansvar med å sette opp anlegget før bruk, og demontere etter bruk. Dette gav ikke de helt store inntektene, men som det står i dagboka; "det var jo moro!".

Ladestasjon

Da man begynte å selge radio hadde man også behov for ladestasjon. Ikke alle hadde elektrisk strøm. Flere radioer ble levert med 6 volts akkumulator samt anodebatteri. Akkumulator måtte etter en tids bruk lades. Ladestasjon ble montert i eget laderom i kjelleren.

Fabrikkering av kjettinger for personbiler, rutebiler og lastebiler.

I 1937 kjøpte verkstedet materiell for produksjon og salg av kjettinger, dette var et greit vinterarbeid. Største kunder ble Vennesla-, Sødal- og Vegusdalrutene, ellers var det mange som hadde behov for kjettinger.

Skraphandler

For kjøp og salg av brukte sykler krevde myndighetene skraphandlerbevilgning. Lensmannen ordnet med bevilgning.

Sykkelfabrikk

Sykkelverkstedet produserte sykler fra 1923 og helt frem til krigen. Sykkelverkstedet reklamerte for sykkelfabrikasjon, men virksomheten, eller sykkelfabrikk, ble først meldt inn til handelsregisteret i 1941. Det var på denne tiden 6 ansatte. Sykkelfabrikk produserte sykler frem til 1944. Krigen satte da stopp for leveranse av sykkeldekk og slanger, og man måtte legge ned produksjonen. Etter krigen forhandlet man ferdige monterte sykler.

Navnsettingen av syklene

- Aros - tegnet av Arthur Syvertsen. I et par års tid merket man alle modeller med dette merket, men fra 1927 ble merket bare brukt på racersykler. Produsert 1923-1934. Det ble produsert ca.200 sykler med dette navnet.

- Favorit - tegnet av Reinhardt Martinsen. Merket ble først brukt på herresykler, damesykler og varesykler. Myndighetene bestemte i 1934 at alle varemerker skulle registreres. Favorit ble da registret, og man fikk da enerett til å bruke dette navnet på sykler her i landet. Fra 1934 fikk også racersyklene navnet Favorit. Merket var i bruk 1926-1944. Det ble solgt ca.2000 sykler med dette navnet.

- Rulle - tegnet av Rolf Syvertsen. Ideen kom fra Øglænd. "Alle skulle ha sitt eget merke". Syklene ble innkjøpt hos Jonas Øglænd og var ferdig merket. Var i bruk 1959-1962. Det ble solgt 173 sykler med dette merket.

Sykkelverkstedet

Firmaet hadde på det meste 6 mann ansatt, men det normale var 2-3 personer i fast stilling. Annonse fra 1923: "Syvertsen Sykkelverkstad, sel nye og brukte sykler. Forniklar og lakerar gamle sykler so dei vert som nye, ellers reparasjon". En annen annonse fra 1920-tallet: "Syvertsen fabrikerer Aros sykler som er svært populære over hele Sørlandet, hvor de blir benyttet av de beste syklistene. En mengde premier på Sørlandet er vunnet på Aros sykler".

For å sammenligne årslønn til en arbeider og hva en sykkel kostet på 1920-tallet kan nevnes; vanlig årslønn for en arbeider i 1923 var på kr. 2500-3500 i året. En racersykkel kostet kr. 220. Herresykkel og damesykkel kostet litt i underkant av kr. 200, dette tilsvarte omtrent en månedslønn på denne tiden. Norske Sykkelfabrikanter og Grossisters forening hadde sammen med Norges Sportshandlers Forbund vedtatt regler som de fleste forretningene og verkstedene i landet fulgte. En av reglene var at sykler kunne selges på avbetaling. Når kunder kjøpte sykkel hos Arthur Syvertsen betalte mange med 25 kroner kontant og resten over 2-3 år. Sykkelverkstedet slapte også skøyter, og dette holdt man på med til 1986.

Sykkelverkstedet var på 1920-1930-tallet et

1967 Sportsartikler er alltid kjærkomne

Julegaver

Kjempevalg i 8/12
SKI og SKIUTSTYR

Lengdeløpsskøyter m/støvler fra kr. 70.- til 170.-
Kunstløpsskøyter m/støvler fra kr. 50.- til 89.-
Slipestativ for skøyter
Skøytebryner

Andre JULEGAVETIPS 242,45

SPARKER	BADMINTON	RYGGSEKKER
KJELKER	BORDTENNIS	SOVEPOSER
AKEBRETT	PILKAST	KNIVER
PULK	KROCHET	SPORTOKSER
3-HJULSSYKLER	DYNAMOLYKTER	POLSOKKER
DUKKEVOGNER	LOMMELYKTER	POLVOTTER
TRENINGSDRakter	KOMPASS	

ELEKTRISKE JERNBANER i sett og løse deler

10 % KONTANT-RABATT

ARTHUR SYVERTSEN SYKKELVERKSTED SPORT VENNESLA

SKISTØVLER av gummi for barn og voksne

PUSS OPP

Deres gamle sykkel nå, og sett den inn til oppbevaring for vinteren.

Vi utfører alle slags sykkelreparasjoner og brennlakkering i sort og kulørt.

ARTHUR SYVERTSEN SYKKELVERKSTED TELEFON 6758 VENNESLA

populært treff-sted i Vennesla. Mange stakk innom for å høre nytt fra bygda og for å løse "verdensproblemer". Forretningen fikk innlagt telefon i 1926, noe som gjorde varebestilling enklere. I 1929 ble det kjøpt bormaskin og autogen sveiseapparat, noe som var til stor hjelp på verkstedet. Under sykkelverkstedet var det en kjeller hvor Rolf Olsen og Arnfinn Foss hadde lager av koks og kull. De kjørte rundt i bygda med kjelke og solgte. Noen lommepenger ble det nok. Kjelleren fikk navnet "Kings Bay".

Bedriften hadde en fin økonomisk vekst, og i 1936 fant man seg derfor råd til å kjøpe inn en Morris varebil. Bilen var til god hjelp ved varetransport. Etter hvert ble det trangt i de gamle lokalene og verkstedet ble derfor utvidet i 1937 til 6x19,8 meter. Det ble samtidig investert i bedre belysning samt vifte i lakkeringsrom.

Prisene på sykler var på denne tiden var helt nede i kr.145. Sykkelen ble da "allemannseie". Familier så seg råd til å kjøpe sykler, både til voksne og barn. Lønna hadde steget mye siden 1920-tallet, og økonomien var bra blant folk. Uro og frykt for krig i Europa førte til stor etterspørsel etter sykler og varer. Årene 1936-1939 var gode for forretningen. Verkstedet hadde mye arbeid og det ble solgt mye varer. Tidene skulle snart forandre seg.

Krig og rasjonering

Norge ble invadert 9. april 1940. Arthur hadde godt varelager, så fabrikken produserte sykler helt frem til 1944. Delelager av dekk, slanger og gummi var da oppbrukt og man kunne ikke få tak på nye varer. Sykkelfabrikken måtte derfor legge ned driften. Myndighetene bestemte at man måtte ha anvisning for å kjøpe sykkel. Behovet måtte dokumenteres, og man måtte få et stempel med underskrift av Politi/Lensmann. Dette fungerte fint, og det var ikke mange som ble nektet, men salget gikk ned. I 1941 kom det instruks om at firmaet måtte levere inn radioapparater og alt av våpen og patroner. I 1941 ble forretningen også pålagt å levere inn telt til myndighetene. I 1943 kom det instruks om at forretningen måtte kjøpe inn vulkaniseringsapparat for fottøy og oppretningsverktøy til bilkarosserier. I 1944 ble det etablert et brannvern i Vennesla. Sykkelverkstedet fikk da jobb med å reparere slanger.

Knapphet på varer førte til at salg og omsetning stupte, men arbeid på sykkelverkstedet gjorde at man klarte seg gjennom krigen. Freden kom heldigvis i 1945.

Etterkrigstiden

Etter flere år med mangel på råvarer var det en lettelse da krigen var slutt. En del rasjonering var det i etterkrigstiden også, og i denne situasjonen så Norges Sykkelfabrikanter og Grossisters forening sin store sjanse. De inngikk avtaler med mange av de lokale sykkelprodusentene om provisjonssalg av de største sykkelfabrikkene sine sykler, som DBS, Diamant, Trygg og Svithun. Dermed utkonkurrerte de flesteparten av de mange små lokale sykkelprodusentene og sykkelmerkene her i landet. Arthur Syvertsen fikk til en avtale med Øglænd og Maskinhuset om salg av deres produkter. Det ble også forhandlet Gritzner, produsert av I.H. Beck i Skien, og Diamant fra Gresvig i Oslo. Vulkaniseringsapparat, som ble påbudt innkjøpt under krigen ble kassert, og solgt som skrap. Forniklingsanlegget, som man kjøpte inn før krigen, ble solgt til Sørlandets Forniklingsanstalt.

Salg og omsetning økte, og to år etter krigen var omsetningen like høy som før krigen. I 1947 ble det kjøpt nye maskiner, og det ble kjøpt motor til dreiebenken. Det gamle drivsystemet med aksel og drivhjul og reimer ble da overflødig.

Sportsforretning

I 1951 ble sykkelforretningen utvidet med sportsavdeling. En gammel avtale med Berntsen gikk da ut. Rolf Syvertsen ble bestyrer for sportsforretningen. Sportsartikler som Gunnar Berntsen hadde ble kjøpt. Olav Bakkan, som kjørte drosjebil og hadde en forretning i Vennesla med salg av frukt og sjokolade, fikk høre dette. Han hadde en avdeling i sin forretning med ski og vintersportsartikler. Syvertsen fikk et godt tilbud om å overta dette av Olav Bakkan, så forretningen fikk på denne måten en god start med mye varer av sportsutstyr, til en rimelig innkjøpspris. Sportsforretningen solgte alt av sportsutstyr, våpen, fiskeutstyr og sykler. I 1953 ble det montert pumpe for luft på utsiden av forretningen. Kundene kunne da komme og pumpe dekk gratis ved å trykke på en knapp. Denne pumpa viste seg å være en god investering, for mange sykler hadde dårlige slanger og dekk som eksploderte. Forretningen tjente da bra på å selge nytt. 1953 kom gir- syklene. De ble fort populære. De første ble solgt med 3-gir (Sturmey Archer). Samtidig utvidet forretningen med salg og reparasjoner av motorsykler opp til 175 ccm. Man begynte samtidig å forhandle "Victoria" symaskiner fra Maskinhuset, og hadde verksted for reparasjon av disse. Fra 1954 ble det solgt sykler med 2 gir (Torpedo), samt med salg og reparasjon av mopeder. Første moped ble solgt 25. oktober til Adolf Gundersen på Kvernvollen. Dette ble en stor suksess. Forretningen kjøpte eget prøveskilt for mopeder og motorsykler med K-3423. Det ble solgt Tempo og Puch og 3 hjuls motorsykler. 1955 begynte forretningen å selge barne- og sportsvogner, samt dukkevogner fabrikkert og levert av Maskinhuset i Stavanger. Barnevogner sluttet Maskinhuset å produsere i 1959, men dukkevogner ble fremdeles produsert. Fra 1963 samarbeidet forretningen med Nordby i Kristiansand ved kjøp

av sykler fra Jonas Øglænd. Ved større bestilling oppnådde man å få kjøpt til lavere pris. Dette var helt greit for Øglænd, men i avtalen ble det bestemt at man måtte slutte å bruke eget merke på syklene.

Rolf Syvertsen, Sportsforretning og Sykkelverksted

Etter å ha fullført realskole og handelskole begynte Rolf Syvertsen som ulønnet regnskapsfører i familiefirmaet i 1949. Året etter begynte han i jobb for Kreditbanken for Sørlandet, men da Arthur utvidet driften med sportsforretning, kom Rolf tilbake 15.mars 1951 og overtok som bestyrer for sportsavdelingen. Fra november 1951- oktober 1952 var han i militæret og tjenestegjorde på kontor med maskinskriving og regnskap. Denne opplæringen kom godt med da han kom tilbake til Vennesla. Han jobbet i forretningen og på verkstedet som ekspeditør, reparatør, og regnskapsfører. Firmaet overtok han 1.januar 1966.

Fra 1950 var arbeidsdagen fra kl.07.30 til 12.00, da var det pause med mat. Deretter jobbet man fra kl.13.00 til kl.17.00. Det var greit, for sykler kunne leveres på vei til arbeid og hentes på vei hjem. Det var lang dag, men mange firmaer jobbet slik på denne tiden. Vennesla Auto hadde samme arbeidstid. De hadde biler, så ofte kom de ansatte til sykkelverkstedet kl.12.00, så spiste man sammen og hadde det gøy.

Det kan fortelles at sportsforretningen hadde flotte juleutstillinger med mange fristende gaver. Forberedelsene var omstendelige. Her var mekanisk hoppbakke med hoppere, skøyteløpere, og jernbane med 4 tog som kjørte rundt i lokalet på skinner, med penser og automatiske stoppesteder. Handelsstanden pleide å ha julenisser med hest og slede som "kastet ut" appelsiner. Det var mye industri i bygda, og sykler var en god vare å selge og som gav mer arbeid på verkstedet. 1957 ble det solgt mange mopeder, opptil 60 hver uke. Forretningen ble nr.2 i Norge med salg av Tempo og Puch mopeder. Mopeden, eller "Knallerten", ble populær i Vennesla. De fleste ble solgt til voksne og litt eldre, og ofte til både mor og far. Sykkelverkstedet ble påbygget i 1959 med utvidet forretning og ny trapp og rampe på østsiden av huset, ny dør til butikk og ny dør til verksted. Butikklokalet ble 36 m² og fikk 2 utstillingsvinduer. Det ble også kjøpt inn sykkelstativ for 5 sykler ute ved pumpeslangen. Forretningen begynte 1959 å selge propan og utstyr til hyttebruk. 1965-66 ble huset utvidet med 35m². Det ble lager i kjelleren, og butikken ble større, og hele 2.etasje med 155m² ble bolig. Siste utbygging var da forretningen fikk et tilbygg i 1970. Forretning var da på over 100m², lager 87 m², sveiserom 11m² og verksted på 52m². Det ble solgt sykler fra 1922-1986. Alle salg ble notert ned i dagbøker. Det dårligste året var i 1945 med 25 solgte sykler, og det beste året var i 1980 med 304 solgte. Totalt solgte forretningen mellom 8500-9000 sykler og hundrevis av mopeder.

Ansatte ved Sykkelverkstedet

Johnny Syvertsen, 1922-1928. Herman Syvertsen, 1929-1975. Kåre Berntsen, 1934-1944. Arne Syvertsen, 10 år. Rolf Syvertsen, fra 1951-1966, tok over forretningen i 1966 og dreiv denne frem til man la ned i 1986. Arthur Syvertsen, eier 1923-1966, deretter ansatt i forretningen 1966-1979. 5. juli 1979 jobbet han til kl.16.00, syklet da heim, kl.22.00 døde han av blodpropp. Andre ansatte var Børre Jensen, Hugo Svendsen, Ingemann Syvertsen, Gunnar Berntsen, Oddvar Sagedal, Trygve Honnemyr og Otto Hagmann.

Den nye sykkel- og gangveien som ble anlagt på 1980-tallet førte til at forretningen mistet parkeringsplasser, og måtte legge ned. Forretningen avsluttet julaften. Forretningslokalet ble tildekket med utvendig kledning 1996.

Søndag 28.mai 2017 arrangerte Vennesla Historielag en rusletur i Vennesla sentrum der Rolf Stokkeland fortalte om sin oppvekst der. Det var dårlig vær, og få var med på turen.

Derfor fikk vi Stokkeland til å skrive ned sin historie i årsskriftet, slik at flere skal få glede av den.

Tekst av
Rolf Stokkeland

For meg som fikk vokse opp i det som nå heter Vennesla sentrum, knytter det seg mange minner til stedet. Minner fra en lys, glad og trygg barndom. Jeg tenker faktisk tilbake på den som trygg selv om den strengt tatt ikke var det. De første 5-6 årene av livet mitt var det jo krig. Likevel følte jeg at jeg fikk vokse opp i et trygt hjem og et miljø der folk brydde seg om hverandre

og hadde omsorg for hverandre. Når jeg nå er bedt om å skrive litt om hvordan det var å vokse opp i det som den gang het Venneslamonen, må det bli slik jeg opplevde det, og slik jeg så det gjennom "mine briller".

Først litt historie

Fram til begynnelsen av 1900-tallet var det som nå er Vennesla Sentrum en tett furumo med noen få gamle hus. Slik husene så ut kan en godt tro at et par av dem har vært husmannsplasser under Nesane eller en av Venneslagårdene, men når jeg leter i Venneslasoga kan jeg ikke finne sikkert belegg for mer enn én husmannsplass, Koldalen.

I området der Essostasjonen nå ligger var det noen veldig gamle hus. I følge bygdas gamle postmann, Gunvald Torkildsen, var det gamle navnet på dette området Huseby. Da jeg var barn fortalte min mor at huset der Karl Fredriksen bodde var over 100 år gammelt. Det skulle tilsi at huset begynner å nærme seg 200 år i dag. Det kan godt hende at ett eller to av disse husene, med litt jord til, har vært husmannsplasser. Navnet Huseby tyder imidlertid ikke på det. Disse husene og Koldalen var, så langt jeg kan se, den eneste bebyggelsen i Venneslamoen fram til slutten av 1800-tallet. Ellers var det som nå er Vennesla Sentrum bare en dårlig vei gjennom en tett furumo.

Omkring århundreskiftet kom det etter hvert flere hus i Venneslamoen. De første ble bygget på østsiden av riksveien, og fra ca. 1920 og utover ble det meste av vestsiden også bebygd. Det var gode tider for bygdas industri og stort behov for arbeidskraft. Ikke minst innføringen av 8-timersdagen førte til stor tilflytting til bygda, og alle disse måtte ha et sted å bo. Det var derfor stor etterspørsel etter husrom og boliger, og dette førte til stor byggeaktivitet i bygda.

En som bygde mange av husene i Venneslamoen var byggmester Tor Lislevand. Han bygde og bodde selv i et hus ved riksveien der hvor Holbergs Hus nå ligger. Gjennom eiendommen hans gikk det en veistump inn til husene i området bak. Dette området ble kalt Torsbyen, og veistumpen fikk navnet Torsbygada, eller kort og godt "Gada". Den ble ansett for å være bygdas første, og lenge eneste, gate. Heldigvis er navnet Torsby bevart i sentrum, men det er kanskje ikke så mange som vet at Tor Lislevand fra Vegusdal er opphavet til navnet. Her i Torsbyen, eller Gada som vi kalte det, hadde jeg barne- og ungdomsårene mine.

Noen Barndomsminner

I de første årene mine var dagliglivet i Gada preget av krigen. Selv om foreldrene gjorde sitt beste for å skjule frykt og problemer for oss barna, skjønnte vi at situasjonen var farlig. Det var mange som ventet en alliert invasjon med bombing og harde krigshandlinger i Norge, og selv om vi var små forstod vi at det kunne bli veldig farlig. Vi kjente også folk som hadde vært med i motstandsarbeidet, og var tatt av tyskerne. Jeg husker spesielt en kveld da det ble en del biltrafikk inn og ut Gada. De voksne forstod at det var tyskerne, men visste ikke

hva det gjaldt. Dagen etter fikk vi rede på at en av ungdommene i nabolaget, Bjarne Omdal, var tatt av tyskerne og satt arrestert. Jeg har senere hørt at han var med i organisasjonen til Major Lauvdal. Jeg mener Bjarne satt på Grini et par år, men ble benådet og sendt hjem julen 1944.

Min far arbeidet på "Vigeland" og var med i ei kommunistisk gruppe som spredte illegale nyheter. Jeg har hørt at de en tid hadde radio i et hønsehus på Moseidmoen. Det var to kommunistgrupper i Vennesla under krigen. Den andre ble rullet opp, og medlemmene arrestert og sendt til Tyskland. Det er mulig at tyskerne hadde mistanke om at min far var kommunist eller var involvert i illegalt arbeid, for ved minst to anledninger foretok de husundersøkelse hos oss. Heldigvis var "nyhetene", som vi kalte dem, enten brent eller godt skjult, og de fant aldri noe hos oss.

Ellers samlet mange av mannfolkene i Venneslamoen seg på hjørnet av Gada og riksveien. Her ble det utvekslet nyheter om krigens gang. Jeg var ofte med min far bort på "hjørnet", som vi kalte det. Der kunne én fortelle at han hadde hørt de og de ryktene om krigens gang og en annen kunne bekrefte eller supplere med rykter han hadde hørt. Ingen sa at de hadde fått informasjonen fra noen som hadde tyvlyttet på London, eller selv hadde lurt unna en radio som de lyttet på i loftsrom og uthus. Nei, de hadde bare hørt rykter.

Maidagene i 1945 har brent seg inn i minnet. Den 7. mai i kveldingen var hele familien ute i hagen og satte poteter. Det gjaldt å dyrke mat alle steder der det var mulig, og kokte poteter var anvendelig til det meste. Til middag selvsagt, men også til å spe ut smør og margarin, til potetkaker og potetgrøt, eller til "hitlergraud" som noen kalte potetgrøten.

Mens vi strevde med å få potetene i jorda kom en av ungdommene i Gada og sa: "Nei, kast riva og feir freden". Han hadde hørt fra noen som arbeidet i byen at det var gitt beskjed på jernbanestasjonene om at tyskerne hadde kapitulert. De hadde også sett at det norske flagget var heist på stasjonene mellom Kristiansand og Vennesla.

De voksne sluttet øyeblikkelig med "våronna" og det tok noe tid før potetene kom i jorda det året. I stedet ble det jubel og feiring i mange dager, og en enorm lettelse over at krigen var over. Men midt i gleden var det dessverre også noen familier i Vennesla som måtte sørge over en de hadde mistet i krigen, i kamphandlinger og fangenskap, eller på sjøen.

Etter noen hektiske maidager gikk dagene over i et mer normalt spor. I Vennesla ble det en del forandring innenfor arbeidslivet. Aluminiumsfabrikken på Vikeland ble stoppet for en omfattende og langvarig ombygging, og

// Venneslamonen før Butikkhuset ble bygget. //

mye av det anleggsarbeidet som tyskerne hadde satt i gang ble avsluttet. Dette førte til en god del arbeidsledighet i bygda, men heldigvis ble det satt i gang et omfattende veiarbeid. Først ble riksveien mellom Grovane og fylkesgrensa i Skjerkedalen kraftig utbedret, og deretter ble veiarbeidene ved Varoddbroa påbegynt. Siden dette først og fremst var nødsarbeid foregikk alt fjellarbeidet med håndkraft, og mange mann ble sysselsatt gjennom disse tiltakene.

Det var en ganske stor leir i Venneslamonen under krigen. I området hvor musikkpaviljongen nå står, hadde tyskerne bygd et stort fryse- eller kjølelager. Her oppbevarte de en masse slakt i form av hele dyreskrotter. Jeg husker at vi så på det fine kjøttet som de kom kjørende med. Lass på lass med kjøtt, men ingenting av det var beregnet på oss, de tyske soldatene skulle ha alt. Lenger inne i monen var det noen enkle brakker og staller, og nede ved elva var det et pumpehus som forsynte leiren med vann. Midt i leiren hadde de ryddet en plass, som jeg antar var oppstillingsplassen, eller appellplassen, for mannskapene i forlegningen.

Da freden kom ble leiren tømt for folk i løpet av noen dager eller uker, og plassen ble ryddet for staller og skur. Det eneste som stod igjen var lagerbua, som vi kalte den, og pumpehuset. Det var mange gutter og ungdommer fra 12 – 14 år og oppover som deltok i ryddingen, og resultatet ble at vi fikk en ypperlig fotballbane der hvor appellplassen hadde vært. Her samlet gutter og ungdommer fra Venneslamonen, Revia og Vardeheia seg og spilte fotball fra tidlig om våren til sent på høsten.

Sport og lek

Det var ganske klare grenser for hvem som soknet til fotballsletta i "Monen", som vi sa. Mot nord var det Revia og søndre del av Vardeheia, og mot Graslia gikk det en skarp grense ved det gamle meieriet, omtrent der Venneslastua ligger i dag. Graslia hadde sin egen fotballplass ved "Bua", som lå like innenfor jernbaneundergangen til Graslijordet. Fotballaget i Graslia het Lyn og vårt lag het Frigg. Mellom disse to lagene var det stadig kamper. Selv var jeg for liten til å bli med, men jeg var en svært patriotisk Friggtilhenger. Jeg kan ikke huske at det var noe krangling eller uvennskap mellom de to gutteflokkene, men det var utrolig viktig å slå hverandre på fotballbanen. (For å være tro mot dialekten vår, må jeg skyte inn at vi aldri "spilte" fotball. Nei, i Venneslamonen spente vi fotball)

Her i Monen hadde vi fotballøkke i 4-5 år. Mye av fritiden vår tilbrakte vi her, men rundt 1950 begynte arbeidet på det nye Herredshuset, og vi måtte finne en ny plass å "spenne". For de største guttene ble det trening med Vindbjart på Moseidmoen, og for oss mindre ble det en liten og ujevn "slette" på toppen av det som nå heter Døblebakken. Den lå delvis under høyspentlinja fra Kringsjø til byen, og het rett og slett Lysledningen. Ved hjelp av hakke og spade og mye innsats fikk vi etter hvert ryddet oss en fotballbane på ca. 15 x 30 meter. Det som ikke var så greit med Lysledningen, var at sidelinjen lå bare 2-3 meter fra skråningen ned mot Aurabekken, og ballen gikk ofte over kanten. Det kunne bli mange turer ned i dalen i løpet av en ettermiddag eller kveld.

// Flyfoto av Venneslamonen
på 1980-tallet. //

Hva jentene holdt på med mens guttene spente fotball vet jeg ikke, men jeg husker at de var veldig flinke til noe vi kalte for "å hyste". I dag vil vi kanskje kalle det å sjonglere. De kunne hyste med 4 baller samtidig mot en vegg eller opp i luften, og for å gjøre øvelsen ekstra vanskelig, ble noen av ballene kastet bak ryggen og opp på veggen. Når én mistet en av ballene, var det nestemanns tur. Ettersom de fulgte et slags system når de hystet, kunne de konkurrere om å komme først til "mål".

Ellers lekte jenter og gutter mye sammen. Det var så lite trafikk at vi kunne slå ball på riksveien, og i Gada hadde vi målt opp 60 meter og merket av start og mål med en spiker i stakittgjerdet. Her konkurrerte vi i løping, eller ryming som det het på Vennesladiakten. Ingen hadde stoppeklokke, så hvis vi skulle ta tiden, var det beste vi hadde et vekkerur med sekundviser. Andre former for lek og moro var å hoppe tau og leke politi og røver. Jeg må kanskje legge til at navnet "politi og røver" var nærmest ukjent for oss. For oss i Venneslamonen het leken "ryme ette".

Om vinteren var ski og skøyter veldig populært. Allerede senhøstes frøs Lindstrømskjønna til. Linstrømskjønna med sine igler og salamandere eksisterer ikke lenger. Den ble fylt igjen tidlig på 60-tallet og omgjort til festplassen oppe ved Venneslahallen. Kjønna var ganske grunn og isen la seg tidlig der, men det står ikke til å nekte at en god del av guttene ivret så etter å komme i gang med skøytene at de gikk gjennom isen både en og to ganger og ble stående til knes eller til livet i vann. Utstyret vi hadde var ganske enkelt, men stort

sett likt for alle. For barna opp til 10-12 år var det krøllskøyter med remmer, eller "krøllskeise" som det het hos oss, og for de større guttene var det bandy – eller lengdeløpskøyter. Utover vinteren la snøen seg på Kjønna, men da frøs som oftest Venneslafjorden og elva ved Kilane til. Både på fjorden og på elva kunne det være et yrende liv av skøyteløpere i alle aldre. Den eldste jeg kan huske å ha sett der var Gustav i Nesane, bestefar til "Gudmund i Bua". Han hadde treskeiser med innlagt egg av stål.

Da snøen kom ble skiene tatt fram og smurt. Jeg tror ikke noen hadde mer enn ett par ski, så det kunne være vanskelig å velge om smurningen skulle være for hopp eller langrenn den aktuelle dagen. I noen tilfeller hadde vi lagt på en voks som gav feste, men så ble det hopp i stedet. Da ble løsningen å gni over festevoksen med stearinlys. For guttene var det nok hopp som var mest populært, og det var mange muligheter til å bygge hoppbakker i Venneslamonen. På Nesheims jorder var det hoppbakker på kryss og tvers. I den største kunne vi hoppe 8-10 meter.

Utstyret kunne være dårlig for enkelte. Jeg husker spesielt ei jente som hoppet i en av de mindre bakkene hos Nesheim. Hun hadde brukket ett av skiene et stykke foran bindingen, og faren hadde laskeskjøtet den ved å spikre et bord på oversiden av skien. Hun kunne bruke skiene, men hun sakset kraftig.

De større guttene og ungdommene måtte ha større utfordringer og større bakker, og da måtte vi inn langs Aurabekken. I området hvor terrassehuset ligger i dag var det 2 skibakker. Disse het Lille og

Store Vardeheia. Den lille bakken lå på nordsiden av dalen og kom ned fra Vardeheia. De lengste hoppene i den var på 17-18 meter. Den store bakken lå på sydsiden og kom ned fra Døblekollen. For å få bedre fart i overrennet var det bygget et ca. 3 meter høyt stillas på toppen. I denne bakken var de lengste hoppene omkring 30 meter. Vardeheiabakkene var "hoppssenteret" for Venneslamoen, Nesane og Vardeheia. De som førte an i hoppmiljøet var Omdalsguttene, Gerhard Lundevold, Georg Gundersen, Kåre Arntsen og Karl Andersen (Karl Flyden). Av disse drev Elias Omdal det lengst, med deltakelse i kombinert i Holmenkollen, men jeg mener at Gunnar Omdal var den beste hopperen. I Granlibakken var det ikke mange som slo Gunnar.

Dagliglivet i Venneslamoen

Miljøet i Venneslamoen var veldig homogent. De fleste fedrene arbeidet på en av fabrikkene og mødrene var hjemme og stelte hus og barn. Den økonomiske standarden var ganske lik i de fleste familier. De fleste hadde til mat og klær, og til å dekke renter og avdrag på huslånet, og noe statusjag var det ikke. At ikke alle i bygda hadde det like bra som oss, ble vi likevel tidlig klar over. Det ville seg nemlig slik at en av naboene våre, Trygve Larsen, var utnevnt til å gi sosialstøtte til trengende familier. Jeg tror han skrev ut og signerte "lapper" de kunne handle for. Det var nok noe skambelagt å gå på forsorgen, som sosialhjelp kaltes den gangen, og det var som oftest barna i familien som måtte gå til Trygve og få en "lapp". Ofte ble de gående i timevis og vente på at han skulle komme hjem fra arbeid,

eller våkne etter et nattskift. Vi visste godt hva det dreide seg om når vi så barna gå og vente på Trygve, men jeg kan ikke huske at vi på noen måte så ned på dem. Vi syntes heller litt synd på dem.

Naboskapet var svært godt. Jeg kan ikke huske at jeg noen gang hørte at det ble vekslet et vondt ord mellom naboene. Ikke en gang barna ble kjeftet på da de hoppet over gjerder og gjemte seg i hager og uthus. Det var også vanlig at folk "stakk innom" til hverandre når de hadde lyst på en prat, og hvis én satt på hagebenken kom fort en eller flere av naboene på besøk. Ellers fortsatte mannfolkene å samles på Gadehjørnet til langt opp på 60- tallet. Her ble viktige spørsmål i politikk og samfunnsliv drøftet, og mange gode historier om smått og stort utvekslet.

Det var en annen "gjeng" som samlet seg oppe ved "kiosken". Denne bestod nok stort sett av voksne ungdom og jeg var der ofte selv. Om kvelden samlet det seg ungdom fra hele øvrebygda der, og det kunne gå ganske høylydt for seg, men jeg så aldri noen som kranglet eller sloss. Lørdagskveldene var spesielt livlige og en av naboene som var mest plaget av bråket ringte ofte til lensmannen, Bjarne Robstad, og klaget. Bjarne, som bodde like i nærheten, gav oss da beskjed om å roe oss ned. Alle hadde respekt for Bjarne og etterkom ordren uten protester.

Jeg har en litt merkelig historie med utgangspunkt i en lørdagskveld da vi ble "hysjet på". Da jeg kom

ned til frokost morgenen etter sa min mor: "Bjarne Robstad har vært her". Jeg tenkte øyeblikkelig på støynivået kvelden før, og "trakk av" atskillig på bråket vi hadde holdt. Jeg sa også at vi hadde gått stille og rolig hjem, så jeg skjønnte ikke hvorfor Bjarne skulle snakke med meg. "Nei", sa hun, "det var ikke det. Han lurte bare på om du ville ha et vikariat som lensmannsbetjent". Dette var ikke aktuelt for meg, men "Pjokken" Fredwall tok vikariatet.

Badeliv

Om somrene foregikk mye av aktiviteten vår ved elva. Det var ei fin sandstrand, kalt Sandbunnen, nedenfor der Coop ligger nå. Her kunne mødrene sitte og se på når deres egne og naboens barn badet, og her lærte vi å svømme. Jeg tror de aller fleste barna i Venneslamonen kunne svømme i 8-10 årsalderen. Selve testen på at vi kunne svømme var at vi klarte å svømme de 25 meterne fra Sandbunnen til "Fjellane", odden som fortsatt stikker ut i elva syd for Revia.

Helt til veiene langs elva ble anlagt var det god plass på Sandbunnen og Fjellane, og det kunne

være et yrende liv der. Det var bygd et 4-5 meter høyt stupebrett, og mange dristige hopp og stup ble gjort fra brettet. Det var faktisk en ung mann som ikke kunne svømme, som hoppet ut fra det med en bilring rundt livet. Da ringen traff vannet ble den liggende igjen, mens mannen gikk igjennom. Han måtte hjelpes i land, og alt gikk bra. Utover på 60-tallet døde badelivet i denne delen av elva mer og mer ut. En av årsakene var at kloakken fra bebyggelsen ble lagt ut i elva like ovenfor badeplassene, og folk syntes elvevannet var uappetittlig. Nå som vannet er blitt rent igjen har dessverre veiene langs elvebredden ødelagt disse perlene.

Aktiviteten ved bekkene

Det var tre bekker som gikk gjennom Venneslamonen. Den ene var en liten bekk som kom fra Tvidøblane. Den var lagt i et dike tidlig på 1900-tallet, og var ikke åpen i min tid. De to andre var ganske store og åpne, og kom begge fra

Venneslaheia. Det var fisk i dem begge, og det ble fanget atskillige småfisk i dem. Fiskeredskapet var som regel en striesekk, og fisken ble kattemat. Ellers hadde mange av husmødrene en vaskeplass ved bekken. Her ble tøyet kokt på åpne ildsted, skrubbet på vaskebrett, og skylt i bekken. Hvis bekken tørket ut om sommeren ble vaskeplassen flyttet til elva.

Den nordre bekken het Aurabekken. Den gikk der hvor Auravegen og øvre del av Torsbyvegen nå ligger. Etter hvert ble kloakken fra bebyggelsen lagt ut i bekken, og den måtte legges i rør, stykke for stykke, helt inn til Ungdomskolen. Tidlig på 50-tallet var den lagt i rør i dalen som utgjorde det siste stykket ut mot elva. Kort tid etter at rørene var på plass raste de den gamle Hunsfospipa. Den ble brukt som fyllmasse i dalen. Hvis noen har lurt på hvor den gamle Hunsfospipa ble av, kan de lete etter den her.

Den andre store bekken var Koldalsbekken, eller Barselbekken som vi kalte den. Bakgrunnen for navnet var, etter det folk fortalte, at ei fantejente hadde født et barn der. Barnet døde i fødselen, og det het seg at det spøkte i den mørke dalen. Etter mørkets frambrudd gikk jeg som gutt helst midt i veien ved Barselbekken. I dalen mellom riksveien og elva var det en plass der det ble spilt poker. Rundt ungdommene som spilte var det ofte smågutter som håpet å finne noen gjenglemte småmynt på bakken. En ettermiddag ble en av spillerne sulten og sa til en av guttene: "Gå ud te Borghild Hagman og kjøb ei dagmartærte te mæ, og så kan du kjøbe ei te dæ sjæl au, - se her æ penge". Etter ei stund kom gutten tilbake, og gumla på ei dagmartærte. Han leverte tilbake noen penger og sa: "Dei hadde bare ei, så det blei ikkje no te dæ".

Vennesla Sentrum

Selv om herredshuset ble bygget i Venneslamonen tidlig på 50-tallet, og det kom en kafé og 3-4 forretninger der, var det fortsatt Vikeland som var bygdas sentrum. Her hadde de både kinoen, posthuset, det største bedehuset, den største jernbanestasjonen og veiforbindelsen til Moseidmoen. Dette forandret seg imidlertid ganske raskt etter at Venneslabrua ble bygget. Den ble åpnet av Einar Gerhardsen 26. november 1960 og knyttet Moseidmoen og Venneslamonen tettere sammen. Etter hvert ble det etablert en rekke serviceinstitusjoner, forretninger og boligbygg i Venneslamonen, og ganske snart ble dette Venneslas ubestridte sentrum.

For meg, som har utallige gode minner fra området før det ble Vennesla Sentrum, står ett ønske fast: Må det å skape et godt bomiljø for menneskene som bor i området alltid være prioritet 1 hos planleggere, politikere og beboere.

Villaen på Ravnås

Tekst av
Yngvar Hannevik

Folk som går forbi bnr.5 på Ravnås kan ikke unngå å legge merke til den gamle villaen oppe i bakken bak gården. Det vil si nå er det ikke så enkelt å se den lenger på sommeren når bladene er store og grønne siden den delvis er gjemt bak et svært tre. Villaen på Ravnås har for mange et litt mystisk skjær. Nå har den en gang så flotte bygningen stått ubrukt i mange år, og vær og vind har gjort ubotelige skader.

23.august 1919 kjøpte grosserer Martin Randulf Upsahl (11.august 1887-24.november 1958) en større tomt av sin svigerfar Anders Nilsen Ravnaas. Upsahl var gift med Mathilde Ravnaas.

// Mathilde Ravnaas Upsahl (4.november 1892-2. mai 1995) på skolebilde. //

Mathilde var nr. 3 i en søskenflokk på 8 barn. Mange vil sikkert huske yngste søster til Mathilde, Borghild Ravnaas, som var lærer i Vennesla i en årrekke.

Mathilde og mannen satte opp villaen på tomten de hadde kjøpt ved siden av hennes barndomshjem, og den var flittig i bruk de første årene.

Villaen kunne lett ha fått en plass i verdenshistorien! Den russiske revolusjonslederen Leo Trotskij (leder for den Røde Armé) hadde flyktet til Norge etter at Stalin hadde startet med sine utrenskinger. Han måtte forlate Sovjet i 1929 og kom til Hønefoss i Norge i 1935. Trotskij hadde mange uvenner, men redaktør Olav Scheflo i avisen Sørlandet var hans gode venn og støttespiller.

Trotskij var ofte på besøk til Sørlandet, her kunne han slappe av blant venner.

Det var etter hvert godt kjent hvor han bodde, og hans venner var på utkikk etter et nytt skjulested i Norge. Det var lenge på tale at han skulle bosette seg på villaen til Matilde og Randulf Upsahl. Dette stedet lå litt isolert fra den store verden. Planen ble imidlertid forandret. Han ble utvist fra Norge i desember 1936. Han kom senere til Mexico, der han i 1940 ble myrdet av Stalins menn med en isøks.

Mathilde Ravnaas Upsahl ble nesten 103 år gammel, villaen eies nå av hennes etterkommere.

// Trotskij på tur i Sørlandsskjærgården (fremme til venstre). Til høyre hans gode venn Olav Scheflo. //

På mimrekvelden til historielaget 28.september 2017 var temaet «Russerfangene i Vennesla», og det var Øystein Larsen som fortalte oss om hvordan den tyske okkupasjonsmakten under 2.verdenskrig tok til fange mange millioner sovjetiske soldater og brukte dem nærmest som slaver til å bygge veier, jernbaner, m.m. Noen av dem var i Vennesla, og her er litt av det Larsen fortalte denne kvelden. I tillegg var det flere som hadde tatt med saker og ting som russerfangene i Vennesla hadde laget av enkle midler og gitt som gave som takk for mat som snille venndøler hadde sneket til dem.

“Russerfangene” i Vennesla under krigen

Tekst av
Øystein Larsen

Jeg vil fortelle litt om tyskerleiren på Moseidmoen og de russiske krigsfangene som arbeidet der. Jeg kommer til å nevne en del personer og stedsnavn som nok ikke er kjent for alle.

I årene 1940-1945 var det ikke en by eller bygd som på en eller annen måte ikke fikk besøk av den tyske okkupasjonsmakten. Vennesla var intet unntak.

Ikke langt fra der jeg ble født og vokste opp etablerte tyskerne en leir. Vi er på Moseidmoen, hvor tyskerne bygde en stor forlegning. Leiren fungerte som et slags feriested eller rekreasjonssted for slitne og krigstrøtte tyske soldater. På det meste var det 800 tyske soldater og offiserer i leiren, fordelt på 12-14 brakker og 4 store hestestaller med plass til 50 til 100 hester. Det var hele tiden utskiftning av personellet, og de som forlot Moseidmoen og «Belsen», som leiren ble kalt på folkemunne, dro med tungt hjerte. De visste at de ikke skulle hjem, og, for de fleste, var neste stopp østfronten.

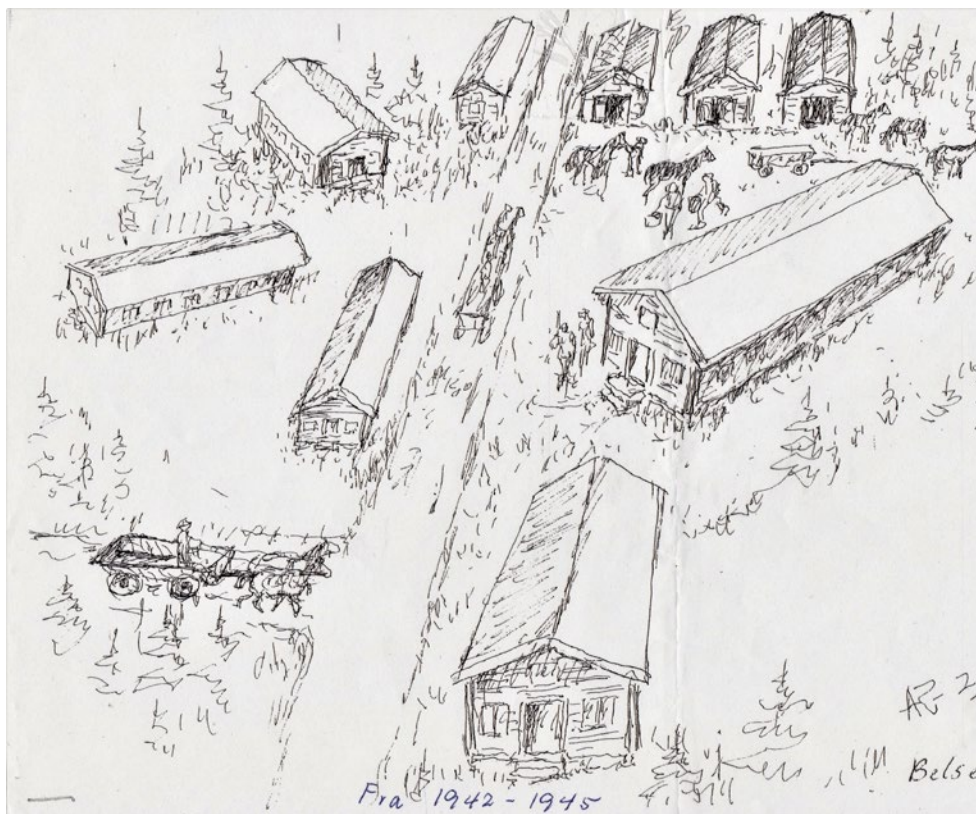
Tyskerne okkuperte 9.april Kristiansand og store deler av Norge. Og i 1942 begynte de å bygge leiren på Moseidmoen. Da hadde Hitler, som kjent, allerede startet sin tofrontskrig og hadde gått til angrep på Stalin og Sovjetunionen. Allerede fra starten av «Operasjon Barbarossa» ble utallige sovjetiske

soldater tatt til fange og sendt vestover. Fangene ble kjærkomne slaver for tyskerne og ble umiddelbart satt i arbeid med alt fra å bygge veier til store festningsanlegg. De var billige i drift, og de som ikke klarte jobben ble som regel skutt og erstattet med en ny sovjetisk krigsfange.

Da tyskerne bestemte seg for å bygge leir på Moseidmoen skjedde dette nettopp ved hjelp av sovjetiske (på folkemunne russiske) krigsfanger. «Russerne» var forlagt i en leir på Dalane i Kristiansand, og de kom hver morgen med tog til Vikeland stasjon, hvorfra de så marsjerte over til Moseidmoen og Belsen. Her arbeidet de timevis med å bygge brakker, bare avbrutt av den daglige turen tilbake til Vikeland stasjon ved lunsjtider. Da kom nemlig lunsjen med toget fra byen. Etter lunsj var det å marsjere tilbake til Belsen, og arbeidet fortsatte til dagens slutt og retur til Dalane. Arbeidsdagen var som regel fra kl. 7.00 til 17.00.

Venndølene likte ikke det som skjedde og hadde vondt av de magre og slitne «russerne» som hver dag marsjerte forbi. Det var flere damer som kastet mat og egg til fangene når de så sitt snitt til det. De tyske vaktene så det sikkert, men valgte å overse det som egentlig var forbudt. I ettertid vet man at de tyske soldatene nok var vanlige tyske menn som var utkommandert til tjeneste, og ikke ondsinnede nazister eller styrker fra det beryktede SS.

Jeg var ikke gammel da krigen kom. Det var de to siste årene jeg kan huske noe fra. Vi så de

// «Belsen» - tyskerleiren
som lå på Moseidmoen.
Tegnet av Andor
Renstrøm. //

«russiske» fangene grave grøfter og diverse andre ting. Der var ingen piggetrådsperringer eller gjerder. Bare vakter med gevær over skulderen. Vi hadde med småpakker med mat, som vi kastet ned i grøftene til fangene da vi trodde vaktene så en annen vei. Fangene fortet seg å grave sand over slik at tyskerne ikke skulle se det. Vaktene så det muligens, men brydde seg ikke om oss unger.

Jeg vil også nevne at det ikke bare var på Moseidmoen tyskerne bygde leir. På Homstean og Øvrebø bygde de også leir, og der bodde også «russiske» fanger. Leiren var egentlig en tyskerleir, men fra 1944 var det også sovjetiske krigsfanger der. Det er lite kjent at en krigsfange herfra druknet under bading i Strøssvannet. Han ble gravlagt ved Øvrebø kirke. Etter krigens slutt ble han flyttet til Kristiansand kirkegård. I Øvrebø kirke står det et kors fra den opprinnelige graven. Mot slutten av krigen var det 400-500 sovjetiske fanger i denne leiren. En kuriositet er at den norske hjemmefronten var etablert i nærheten av Homstean, hvor Oluf Reed Olsen og flere andre motstandsfolk overvåket leiren og sendte etterretningsopplysninger over til England. For de som er kjent hadde de en radiosender inne ved Strøssvann, og også en sender inne ved Engelkåsen. Det er litt morsomt at de stjal strøm fra tyskerne for å drive sitt illegale arbeid.

På Hunsfos bodde det 15-20 «russere» som arbeidet for tyskerne. Det var ikke bygget brakker, men de bodde i lokalene til Hunsfos bruksskole. Tyske soldater i den ene enden, sovjetiske krigsfanger i den andre enden.

Så en morgen rundt 20. november 1944 klarte tre «russere» å rømme fra fangeleiren på Hunsfos. I mørket klarte de å komme seg over elva og, etter hvert, inn i en låve på Moseid. Åse Østerhus, som bodde på gården, var den gang 17 år. Hun fortalte meg mange år senere at hun husket at moren kom litt oppskjørtet inn og sa at Åse måtte være med ut i fjøset. Der så hun tre forkomne menn i fillete klær som så svært sultne ut. Åse og moren sørget for litt mat og melk til det de forstod var sovjetiske krigsfanger. Plutselig ble det mye trafikk på veien som gikk like ved gården, og tyske soldater dukket opp. De var på jakt etter de tre rømte fangene og gjennomsokte låven. Men Åse og moren hadde klart å få gjemt «russerne» under masse høy, og som ved et under, fant ikke tyskerne «russerne».

Neste morgen var «russerne» borte. De skjønte nok at de måtte komme seg videre og hadde trukket seg ut i heia bak Montjønnhagen. Åse og moren fortalte om det som hadde skjedd til Georg Granly. De hadde nok en mistanke om at han kanskje kunne hjelpe de tre rømlingene.

Hjemme hos oss kom min far en dag inn fra stallen og spurte om noen av oss hadde vært der ute og dratt ut høy på gulvet. Men ingen andre enn min far selv hadde vært der. De neste dagene skjedde det flere ting som tydet på at noe foregikk i stallen vår. Min far hadde nok sine mistanker, men han sa aldri noe til oss andre.

Så en kveld i 7-tiden gikk min søster Halfrid ut og stod plutselig ansikt til ansikt med en fremmed

mann. Han hadde hette over hodet, og min søster ble fryktelig skremt. Mannen tok av seg hetten og fulgte etter inn på kjøkkenet. Der holdt min mor på å lage mat. Mannen sa bare et ord til min mor; - Nazist? Hun ristet på hodet og fikk ropt på min bror Syvert. Han kom, så hva som hadde hendt, og tok med seg mannen ut. De gikk tilbake til stallen og der oppdaget Syvert to menn til. Georg Granly hadde tidligere fortalt om hva som skjedde på Moseid, så vi alle var klar over at de var de tre rømte krigsfangene som nå var i stallen i Montjønnhagen. Situasjonen var utrygg. Tyskerne var stadig forbi på veien og alle visste at det kunne være farlig å bli tatt for å skjule «russerne».

Dette skjedde en lørdag, og vi var nå helt i slutten av november. Mine eldre brødre skulle på kino denne kvelden, og den vanlige gjengen hadde samlet seg hos oss før de skulle gå ut til kinoen på Vikeland. Like før de skulle gå, banket det på døra, og utenfor stod de tre «russerne». De klarte på et eller annet vis å forklare at de trengte hjelp til å finne en trygg vei opp på heia, for å komme seg lenger vekk fra tyskerne. Georg Granly sa at han ville prøve å hjelpe dem. Og dermed gikk resten av gjengen på kino, mens Georg tok med seg «russerne». På en tomt lenger ute, i det som ble kalt «Varmekroken», hadde han bygd seg et lite uthus. Han gjemte rømlingen i

uthuset, men han fortalte det ikke til noen andre. Det var selvfølgelig en spent stemning, og bedre ble det ikke da en tysk tropp på over 50 mann og hunder passerte rett forbi uthuset. Heldigvis reagerte ikke hundene. Georg holdt «russerne» skjult der i 5-6 døgn.

Da de lå i skjul spurte «russerne» Georg om han kunne få tak i ulltråd, litt parafin og en baufil. De fikk det de spurte etter, uten at Georg helt skjønte hva de skulle bruke dette til. Men «russerne» visste at tyskerne hadde et mat- og brennevinslager i Vennesla Frikirke på Graslia, og en natt brøt de seg inn der og stjal kjeks, kippers og ei kagge med rom.

Tre dager etter at «russerne» hadde vært på røvertokt kontaktet tre tyske offiserer Georg. Tyskerne ønsket å beslaglegge uthuset hans for å bruke det til hestestall. «Russerne» lå på loftet og observerte gjennom kikkhull hva som skjedde, og de var sikre på at de nå var angitt. Men de ble ikke oppdaget, og neste natt klarte Georg å få dem ut og flyttet dem opp til den lille hytta han disponerte ved Skulebergvannet på Drivenesheia.

De første ukene var Georg alene om å skaffe mat til «russerne» på hytta. Det ble for mye arbeid, og han allierte seg med Arnfinn Sørensen og Magne

17. mai 1945 ble en festdag uten sidestykke hverken før eller senere i Vennesla. Det er smått med bilder fra frigjøringen, men her ser vi en del av folkemengden ved Vennesla kirke.

// Tyskerne lette etter russerfangene utenfor uthuset til Georg Granly. //

Øvland. Det var ikke enkelt å skaffe mat, for det var jo rasjonering og lite å få tak i. Men, mange bidro. Svartebørshandel og en del krypskyting av vilt var også med å holde liv i «russerne». Hele tiden mens dette pågikk, levde Georg og hans medhjelpere, i den visshet om at hvis dette ble oppdaget, var det bare en utgang på det. Både for dem, og for «russerfangene».

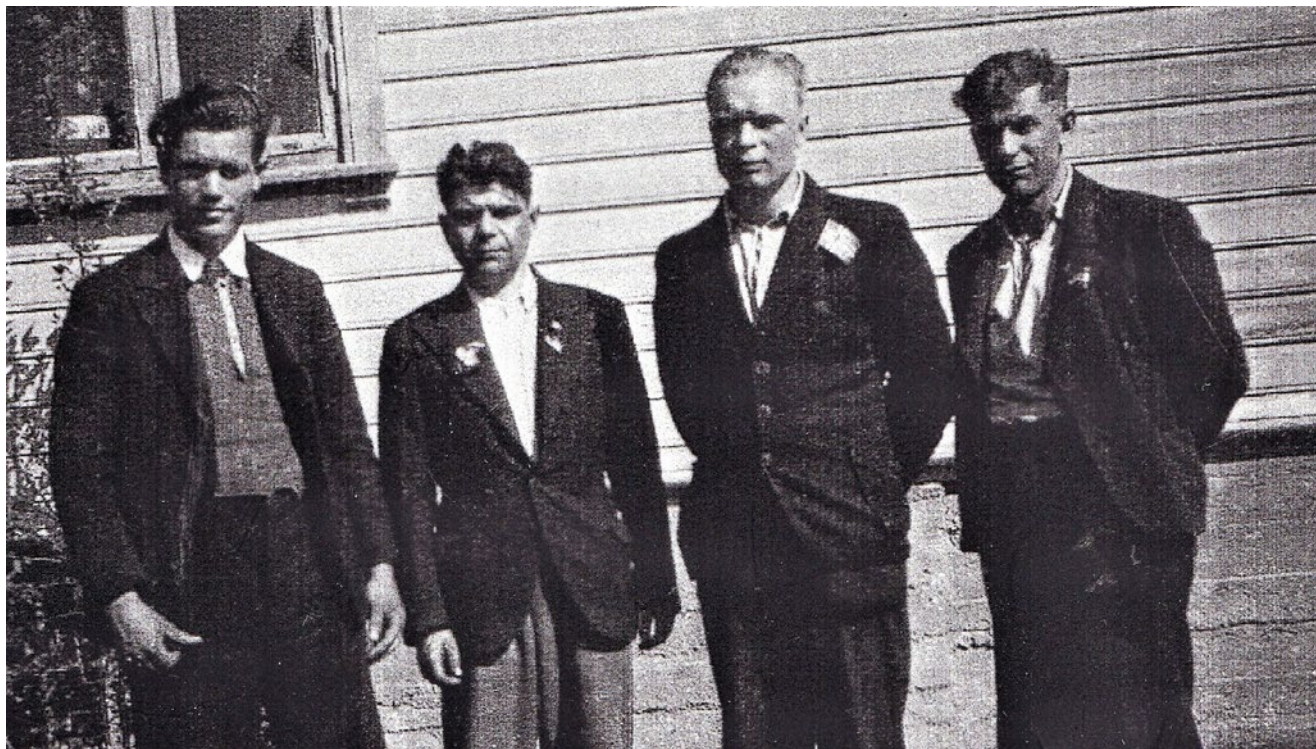
Utpå vinteren 1945 ble det igjen nødvendig å flytte på de tre «russerne». Det begynte å bli for mange skiløpere i området, og ei hytte ved Kjåvann ble neste stopp. Etter det ei hytte litt sør for Naspevarden. Her ble de oppdaget, og måtte flyttes igjen til en heller lenger inne, der de var en kort stund. Så bar det av gårde til ei forlatt tyskerbrakke like ved Robstadknuden. Men der ble de oppdaget av en skoleklasse på tur. Neste stopp ble ei hytte på Frustøl, før de igjen ble flyttet til en nedlagt gård på Horrisland. Mens de bodde på denne gården, begynte de å bygge ei enkel hytte i skogen under en berghammer. Omar og Anton Sangesland hjalp til med litt bygningsmateriale, og resultatet ble en hytte som var umulig å se. Den var kamuflert med mose og lyng. Hytta hadde to innganger, slik at de hadde mulighet til å komme seg unna hvis de ble oppdaget. De satte inn en ovn og ved hjelp av daglige forsyninger fra gode nordmenn, bodde de i hytta helt fram til mai, da det igjen ble fred i Norge.

De ble hentet 8.mai i drosje og ble kjørt ned til Vennesla. Men de følte ikke de kunne møte folk slik de så ut, så de ønsket å få barbere seg før de kunne treffe folk.

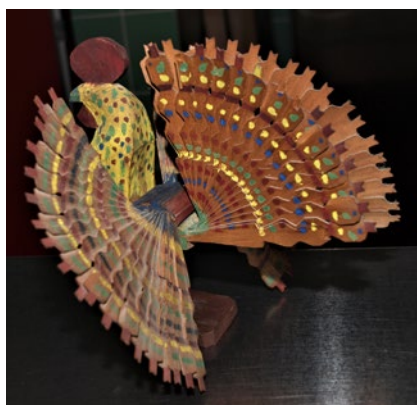
«Russerne» ble i Vennesla noen dager, og fikk med seg 17.mai-feiringen. Etter feiringen, hvor de bidro med russisk sang, ble de kjørt til Kristiansand av Hunsfosdirektør Knobel. «Russerne» selv var ikke særlig lystne til å dra, for de fryktet hva som ventet dem når de kom hjem til Sovjetunionen. Ryktene gikk om at Stalin ikke så med blide øyne på de sovjetiske soldatene som var tatt til fange.

Ut fra det vi vet i ettertid ble de tre sendt østover. I begynnelsen kom det brev fra dem poststemplett i Oslo, Stockholm og Helsingfors, men så ble det stille.

Av 4,2 millioner hjemvendte, sovjetiske krigsfanger havnet 6,5 % i fangeleire (fikk amnesti i 1946), 14% havnet i arbeidsleirer og var med i oppbyggingen av Sovjetunionen, 19% ble innkalt til 2 års militærtjeneste og 58% fikk reise hjem til familiene sine. Noen ble også skutt fordi de hadde «samarbeidet med tyskerne».

// Russerfangene 8.mai 1945. Kusma, lille Misja, Misja og Senja. Kusma hadde rømt fra Knaben og kom sammen med de andre denne dagen. //

// Her ser du noen eksempler på hva russerne bedrev tiden med i fangenskap. //

// Øystein Larsen forteller på Mimrekveld 28.10.2017 //

“Storfolket under Vigelandsfossen”

// Bak fra venstre: Angelo Tambini, Terje Svendsen, Jacob Schellingerhout, Arnfinn Steinsland, Berit Mjåland, Kåre Engestøl, Karen Honnemyr, Georg Viksnes, Erling Sveinde, Tormod Birkeland, Torill Gustavson, Monica Reber, Steinar Endresen, Jan Tellef Watne, Bjørg Halvorsen, Helga Drivenes, Bjarne Nygård, Geir M. Ramselien, Bjørn Robstad, Ole J. Engestøl, Eva Stiansen, Gunhild Sveine, Johannes Sandåker, Anne Lisbeth Drivenes, Odd Nygård, Kari Robstad, Anne Marie Engestøl, Mary Mjåland, Hans Erik Sætrum, Roar Berntsen, Arna Hansen, Anne Margrethe Sætrum, Ingrid Sandåker, Arne Fredheim, Olav Abusland, Helge Lindekleiv, Ivar Halvorsen, Anna T. Andersen, Stian Aase Bergum, Anne Drivenes Larsen. //

Tekst av
Arne Krogstad

I mange år etter krigen har det vært spilt utendørs teater flere steder rundt om i Norge. Disse bygdeforestillingene, eller spelene, er som regel knytta til lokale hendelser på stedet der de spilles. Som oftest er det lokale lag eller foreninger som er arrangørene.

Det mest kjente bygdespillet i Norge er «Spelet om Heilag Olav». Det blir spilt på Stiklestad, der Olav Haraldsson falt i 1030. Hver olsok helt siden 1954 har bygdespillet blitt framført, og fremdeles spilles det årlig.

Vennesla hadde også for en del år tilbake sitt bygdespill. Det var det Vennesla frilynde Ungdomslag som stod for. Laget kan se tilbake på mange teateroppsetninger. Men bare en av dem var utearrangement. Det var «Storfolket under Vigelandsfossen», som ble spilt på Vigeland Hovedgård somrene 1992, 1993 og 1994. Manus til stykket ble skrevet av Kai Erland og Oddvar Sørli. De foreslo først å sette opp deres suksesspill «Lordene kommer» fra 1991. Det var et par små tablåer spesialskrevet om historiske personer og hendelser fra engelske lakselorders opphold i Øyslebø og Marnardal. Men Vennesla frilynde Ungdomslag, med Mary Mjåland i spissen, ville heller ha et spill om Venneslas egen historie. Ideen falt også i god jord hos kulturetaten i Vennesla kommune.

Kultursjef Harald Føreland fikk bevilget 40.000 kroner til bygdespillet

Første året, sommeren 1992, var det bare første akt som ble spilt. Forfatterne rakk ikke mer. Handlingen i «Storfolket under Vigelandsfossen» er lagt til året 1896, året da Vigeland Hovedgård skiftet eiere.

Kristiansandsfamilien Wild har solgt gården med sagbruk, fossefall, laksefiske og 30 husmannsplasser til den engelske riksmannen John Clarke Hawkshaw. Tråden i det hele er forberedelsene og forventningene om engelskmennenes komme. Spillet avsluttes i det engelskmennene ankommer og entrer gården for å forhandle om vilkårene for overtakelsen. Mange av de ansatte på gården er redde for å bli sagt opp av de nye eierne. Spillet består av mange små sammensatte tablåer om kjærlighet, krangel, nød og storsinn.

Første og tredje akt foregikk på gårdstunet hvor det var bygd opp tribuner med plass til ca. 400 tilskuere. Andre akt fant sted nede ved elva. Der ble det bygd en permanent tribune, som står der den dag i dag.

Det første året

Det første året, sommeren 1992, ble bare den første av stykkets tre akter framført. Herr og fru Wild residerte på Vigeland Hovedgård da første akt begynte. De ble spilt av Ingrid Sandåker og Arne Fredheim. De hadde bestemt seg for å selge gården til engelskmannen John Clarke Hawkshaw.

Det skjedde mye i gårdstunet på Vigeland Hovedgård i første akt. En av de mest fornøyelige rollene i stykket hadde Skreppe-Lars, som ble spilt av Johannes Sandåker. Han besøkte gården i tid og utid. Husbestyrerinna Mary ble trøtt av han og jagde han avgårde. Hun ventet gjester fra England og kunne ikke risikere at Skreppe-Lars skulle dukke opp midt under storbesøket. Men Skreppe-Lars gav seg ikke. Stadig vekk kom han tilbake. Først ber han på sine knær om at Mary må kjøpe noe av han. Så kommer han med fisk som han håper vil blidgjøre Mary.

Valerie Kubens fra Fædrelandsvennen skrev i sin omtale etter premieren bl.a. følgende:

«Amatøroppsetninger har gjerne en tendens til å bli stive og til dels pinlige. Med dette i mente gikk vi til årets oppsetning oppunder Vigelandsfossen, og ble helt slått over ende! Maken til gripende forestilling, overbevisende spill og god instruksjon skal en lete lenge etter. Her skal instruktør Øystein Hakestad ha all honnør! Kombinert med irrgroenn, vakker natur, fremstod bygdespillet som et stykke svensk film: jordnært, saftig, menneskelig og nært. Det var riktignok bare første akt av stykket som var ferdig i tide til årets oppsetning. De to neste

planlegges ferdig til neste sommers spill. For det kommer! Med dette spillet har kommunen lagt gullegget. Bygdespillet har kvaliteter som vil gjøre det vidgjent over hele Sørlandet».

«Storfolket under Vigelandsfossen» - Sommeren 1993

«Med dette spillet har kommunen lagt gullegget. Bygdespillet har kvaliteter som vil gjøre det vidgjent over hele Sørlandet». Slik avsluttet Valerie Kubens sin omtale av bygdespillet etter den første premieren sommeren 1992. Og ungdomslaget var innstilt på å gå i gang med en ny sesong. Kai Erland og Oddvar Sørli fikk i oppdrag å skrive 2. og 3. akt. Alle tre aktene skulle så spilles sommeren 1993. Manuskriptet til 2. og 3. akt leverte forfatterne høsten 1992. Etter noen måneder fikk de telefon fra instruktør Øystein Hakestad der han sa følgende: «Manuset er det reneste makkverk, det er helt ubrukelig. Det refuseres i sin helhet».

Det ble et stort problem for ungdomslaget. De var innstilt på et nytt bygdespill neste sommer. De tok kontakt med manusforfatterne som ville vite hva som var galt med manuskriptet. Hakestad og ungdomslaget laget så en skisse til et nytt manuskript som ikke falt i god jord hos forfatterne. De beste humoristiske innslagene var for en stor del fjernet. Men Hakestad stod på sitt. Erland og Sørli skrev så et nytt manus på grunnlag av Hakestads strykninger, ommøbleringer og forenklinger. De var lite fornøyd med sitt nye manus, og vurderte å trekke seg. Men for ikke å sette ungdomslaget i en knipe, besluttet de å fortsette. Så var det nok en gang å bruke hele våren på å øve. Nå var det tre akter som skulle pugges inn. Aktørene fra ungdomslaget leverte en imponerende innsats.

Det nye bygdespillet slaktes av Fædrelandsvennens kritiker

18. juni 1993 var det premiere på det nye stykket. Nå var alle tre aktene med. Første akt ble spilt på gårdstunet. Foran andre akt flyttet publikum seg til den permanente tribunen, som var satt opp mellom uthuset og elva. Handlingen i andre akt foregår på området ned mot elva. Bl. a. er laksefiske en del av det som skjer der. Det fiskes både fra land og i robåt.

I tredje akt skjer det lite. Valerie Kubens er også dette år Fædrelandsvennens anmelder. Hun skriver bl.a.: «Det har ikke lyktes å lage et bygdespill som fungerer, så leit det enn er å si det». Videre skriver hun: «Teksten er ganske enkelt katastrofalt dårlig. Den mangler spenningsoppbygging, handling og fremdrift».

Heller ikke Jan Kåre Egebakken, redaktør i Vennesla Tidende, var fornøyd. Han mente at forfatterne i andre, og spesielt i tredje akt, mer burde ha trukket

inn bygdas lokalhistorie. På slutten av 1800-tallet gikk Vennesla fra å være et bondesamfunn til å bli et industrisamfunn. «Å bygge stykket på det hadde forfatterne klart å gi spillet stigning», mente Egebakken.

«Storfolket under Vigelandsfossen»

Sommeren 1994

Etter 1993-sesongen var stemningen for å fortsette med bygdespill på Vigeland Hovedgård noe redusert. Aviskritikken var ikke så lett å fordøye. Likevel var det mye positivt å peke på. Aktørene hadde fått god omtale, og Kubens skrev at flottere spillested enn Vigeland Hovedgård finnes ikke på Sørlandet. Så det ble vedtatt å gå i gang med en ny sesong. Kommunen hadde nå inngått et samarbeid med Agder Teater for å redde bygdespillet «Storfolket under Vigelandsfossen». Alex Scherpf fra Agder Teater skulle være ny instruktør.

Tidlig på våren 1994 gikk instruktør og skuespillere i gang med friskt mot. Scherpf kuttet litt og la til litt. Han skrev inn en ny figur, oppvigleren Teodor fra Mosby.

Denne gang var det Knut Holt som var Fædrelandsvennens utsendte anmelder. Han mente at bygdespillet fungerte ledig og med stor sjarme. Alle skuespillerne gjorde, etter Knut Holts mening, en god innsats. En aktør ville Knut Holt spesielt framheve. Det var Mary Mjåland som «Mary husbestyrerinne»

«Mjåland har et meget overbevisende og håndfast talent i sine argsinte utspill. Men se så om hun ikke behersker det hjertevarme også. En verbal rose til Mary Mjåland. Jeg tror samtlige som opplevde henne på Vigeland Hovedgård i går kveld, er enige i den dommen», skrev Holt.

Epilog

I tre år framførte Vennesla frilynde Ungdomslag sitt bygdespill på Vigeland Hovedgård. Det var ett av de mange kulturinnslag som fant sted på Vigeland Hovedgård på 1990-tallet. Bygdespillet ble godt mottatt av publikum. Alle forestillingene disse tre somrene gikk med fulle tribuner. Mange ønsket at det fortsatt skulle framføres sommerspill på Vigeland Hovedgård i årene framover. Dessverre ble det (i hvert fall inntil videre) med disse tre somrene.

Vennesla frilynde Ungdomslag gjorde en kjempejobb med sine framføringer. Men det var ikke mulig å fortsette. Å få et lite ungdomslag til å engasjere mer enn 40 personer til frivillig å være med på øvelser kveld etter kveld gjennom hele vårhalvåret, ble for krevende. Ingen har våget å ta opp tråden.

// Vigeland hovedgård sett fra Lindehei. //

// Skuespillerne mottar applaus etter forestillingen. //

// Publikum på Vigeland hovedgård. //

// Mary Mjåland som husbestyrerinnen Kåre Engestøl og Helga Drivenes. //

“Indberetning om Vennesla folkeskolevæsen for Femaaret 1896-1901 incl”

Redigert og kommentert av
Morten Aslaksen

Dette stod det på et papir jeg fant på en frimerkeauksjon for noen år siden. Jeg ble nysgjerrig og kjøpte det. Det viste seg å være en rapport som Vennesla kommune har måttet sende til sentrale myndigheter om tilstanden til skolene i kommunen. Jeg synes her er så mye gøy lokalhistorie at jeg vil dele det med dere lesere.

Skolestyret

I årene 1896-1898 var det gaardbruger E. Moseid som var formann i Vennesla skolestyre, med gaardbruger B. Jeppestøl som nestformann. I 1899 byttet de roller, slik at B. Jeppestøl overtok som formann og E. Moseid nestformann. I året 1900 hadde gaardbruger K. Omdal overtatt formannsvervet, mens E. Moseid fortsatt var nestformann.

Skolestyret besto av 13 medlemmer. Af de fem selvskrevne medlemmer har 1 representant for Vigeland Brugsskole og 1 for Hunsfos brugsskole kun adgang til at stemme i vedkommende skoles anliggender.

Lærerpersone og lønninger

Omdal og Honnemyr kredse har i femaaret ofte skiftet lærer. Karl Aug. Vennesland (Karl Kristensen), opsigde posten vaaren 1896. Efter ferierne samme aar ansattes seminarist fra Asker, Jørgen Graf, tidligere lærer og kirkesanger i Hægeland. Han overtog posten fra nytaar 1897, men forflyttedes til ny post efter sommerferien 1898. I hans sted ansattes seminarist fra Stord, Martin Habostad, som overtog undervisningen lige efter nytaar 1899; men han opsigde den allerede til sommerferien 1900. Hans eftermand blev seminarist B. Bjørnstøl.

Herredets ældste lærer, kirkesanger Fredrik Kristensen, døde 16.marts 1898 efter kortvarig sygdom. I hans post ansattes sønnen, Karl Kristensen i Vennesla Kreds.

I skoleaarene 1898-99 og 1899-1900 har undervisningen i smaaskolen i Kvarstein kreds været henlagt til hjælpelærer. I førstnævnte skoleaar overtoges den af lærerinde i Øvrebø, Torbjørg Robstad og i sidstnævnte aar af lærer sammesteds O. P. Fivestad. Efter sommerferien 1900 blev ny fuldstændig lærerindepost oprettet og frk. Marie Andreassen ansat.

II. Lærerpersone og lønninger.

Navn.	Fødsels aar.	Uddannelse.	Naar ansat.	Fast eller paa opsigelse	Aarlig løn.	Anmærkning.
Ommund Horrisland	1849	Søgne lærerskole 1871	1874	fast	1245,70	Bolig og jordvei.
Olav Kristian Eivindson	1861	Seminarist, Kr.sand 1881	1884	fast	823,75	Bolig.
Askell Andreas Einarsen, Røskeland	1863	Seminarist, Stord 1884	1889	fast	1380,00	Bolig.
Karl August Kristensen	1874	Høiere lærerpr. ved Kr.-sands seminarium 1894	1895	fast	665,00	Bolig og jordvei.
Bent Bjørnstøl	1880	Do. 1900	1900	opsigelig	781,00	
Sofie Sandvik	1869	Lærerindeprøve af 2den grad, Namsos 1888	1895	fast	520,00	
Marie Andreassen	1880	Høiere lærerpr. ved Kr.-sands seminarium 1900	1900	opsigelig	480,00	

III. Elevantallet.

Skolens navn.	1896.			1897.			1898.			1899.			1900.		
	Gutter.	Piger.	Tils.	Gutter.	Piger.	Tils.	Gutter.	Piger.	Tils.	Gutter.	Piger.	Tils.	Gutter.	Piger.	Tils.
Kvarstein															
1. Klasse	9	9	18	7	9	16	6	12	18	7	10	17	8	9	17
2. —	7	9	16	7	6	13	8	8	16	5	11	16	7	15	22
3. —	10	12	22	7	16	23	6	12	18	6	13	19	6	11	17
Vigeland															
1. Klasse	10	3	13	10	3	13	10	7	17	7	4	11	6	6	12
2. —	7	5	12	7	5	12	7	6	13	7	4	11	10	6	16
3. —	10	6	16	11	5	16	5	4	9	12	10	22	9	6	15
Hunsfos.															
1. Klasse	8	9	17	7	9	16	12	8	20	4	9	13	9	8	17
2. —	9	7	16	12	4	16	12	13	25	11	13	24	15	13	28
3. —	16	11	27	15	12	27	14	9	23	17	7	24	15	13	28
Vennesla															
1. Klasse	15	14	29	17	14	31	10	8	18	9	11	20	11	10	21
2. —	13	16	29	15	16	31	9	8	17	12	11	23	9	11	20
3. —	16	13	29	16	17	33	13	15	28	15	8	23	16	12	28
4. —							8	13	21	10	16	26	15	15	30
Omdal															
1. Klasse	4	9	13	5	10	15	6	4	10	8	3	11	6	5	11
2. —	8	5	13	8	5	13	8	4	12	6	7	13	7	6	13
Honnemyr															
1. Klasse	5	5	10	6	9	15	3	11	14	4	10	14	5	13	18
2. —	2	7	9	3	9	12	4	6	10	5	6	11	5	7	12
Tilsammen	149	140	289	153	149	302	141	148	289	145	153	298	159	166	325

Hvis vi ser litt på tallene som tabellen nederst få forrige side viser, så er det helt klart Vennesla skole som hadde flest elever i 1.-4.klasse. De hadde et snitt på over 90 elever pr. år. Deretter kom Hunsfos Brugsskole (ca.65), Kvarstein skole (ca.55), Vigeland Brugsskole (ca.40) og Omdal og Honnemyr skoler med et snitt på ca. 25.

Fordelingen mellom gutter og jenter (piger) er jevn.

Skolesøgning og forsømte skoledager

Innberetningen viser at skolesøkningen i de fem årene var stabil til de forskjellige skolene. Vennesla skole, som var den største skolen og flest elever, hadde selvfølgelig flest skoledager med et snitt på 7000. Omdal og Honnemyr hadde et snitt på 2000. Unntakene er at Vennesla skole ikke hadde mer enn 5287 dager i 1898, og at Honnemyr skole ikke hadde mer enn 1478 i 1896. Hvorfor disse lave tallene? Jeg vet ikke.

Rapporten inneholder også en oversikt over antall forsømte skoledager på de forskjellige skolene. Her er det litt forskjell fra skole til skole. Det vi kan se ut fra fraværestallene er at Vigeland Brugsskole har et gjennomsnittlig fravær på bare 3 %, mens Kvarstein skole og Hunsfos skole ligger på 6 % og de 3 siste har en fraværsprosent på 12%.

Oversikten skiller mellom sykefravær og «anden gyldig grund». Tallene er ganske stabile når det gjelder forholdet mellom disse to grunnene. Men, i året 1900 har Omdal skole plutselig doblet fraværet. Det skyldes ikke sykdom, for de tallene er omtrent som de andre årene. Derimot har dagene med fravær av en annen gyldig grunn mangedoblet seg! Så hva skjedde på Omdal dette året som gjorde at så mange elever måtte holde seg borte fra skolen?

Frivillig undervisning

Kvarstein, Hunsfos og Vennesla skoler tilbød elevene sine frivillig undervisning i denne femårsperioden. Vigeland skole kom med i ordningen i 1899, mens Omdal og Honnemyr ikke gav elevene sine dette tilbudet.

Kvarstein hadde et snitt på 35 elever som deltok, mens Hunsfos hadde et snitt på 25 elever, og Vennesla hele 75 elever i 1896-97, men bare ca. 50 de siste tre årene. Vigeland hadde 43 frivillige elever i 1899, men bare 6 (!) i 1900.

Man kan kanskje lese ut fra tallene at frivillig undervisning hadde en dalende interesse?

V. Undervisningen.										
A. Timefordelingstabel.										
Fag	Skole med klasse for hver afdeling.		Skole med 3 Klasser			Skole med 4 Klasser.				Anmærkning,
	1. Klasse	2. Klasse	1. Afdeling	2. Afdeling		1. Afdeling.		2. Afdeling.		
			1. Klasse	2. Klasse	3. Klasse	1. Klasse	2. Klasse,	3. Klasse	4. Klasse.	
Kristendomskundskab	7	9	6	7	9 ^{*)}	6	6	7	9	*) Hunsfos og Kvarstein skole 7.
Norsk	8	7	9	7	7	10	7	7	7	
Regning	5	6	5	6	6	6	6	6	6	
Geografi	3	2	3	2	2	3	2	2	2	
Historie		2		2	2			2		
Naturkundskab		2		2	2			2		
Skrivning	5	2	5	4	2	6	6	4	2	
Sang	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
Haandarbeide					^{*)}					*) Hunsfos og Kvarstein skole 2.4
Tegning		2		2	2			2	2	
Gymnastik		2		2	2			2	2	
Tilsammen ugentlig	30	36	30	36	36	30	30	36	36	

Timefordeling

Som vi ser av tabellen, er det først og fremst norsk (og skrivning) og kristendom som er prioritert i undervisningen i 1.klasse. Matematikk er også viktig, mens sang nesten er like viktig som geografi, historie og naturkunnskap til sammen!

I 2.-4.klasse er fortsatt norsk og skrivning de viktigste fagene. Ja, timeantallet utvides faktisk til enda flere timer i kristendomskunnskap. I tillegg kommer det inn timer med tegning og gymnastikk. På Hunsfos skole og Kvarstein skole får også 3.klassingene noen timer i håndarbeid.

Sammenligner vi denne tabellen med timeantallet dagens skoler har, vil vi nok se at prioriteringen er noe forandret i løpet av drøye 100 år. Kristendomskunnskapen er nok veldig nedprioritert, mens f.eks. engelsk er kommet inn på timeplanen helt fra 1.klasse. Så kan jo hver og en av oss tenke over om dette er til det bedre eller ikke.

Lærebøker

Det er kanskje ikke så veldig spennende hvilke lærebøker som ble benyttet på denne tiden, men noen «nerder» har vi vel blant våre lesere, så jeg nevner dem siden de er nevnt i innberetningen:

I religion: Bangs katekismus og Klavenes's forklaring (1.kreds har Sverdrups forklaring), Vogt's lille bibelhistorie, Tollefsens kirkehistorie, udvalgte afsnit af Bibelen, navnlig af det nye testamentet og Hauges salmebog.

I modersmaal: A. Olsens og Jespersens abc'er, Rolfsens læsebog I, II og III.

I regning: Nicolaisens regnebog for landskolen.

I geografi: Horns geografi for folkeskolen.

I historie: O. Jensens norgeshistorie (1.kreds benytter Jonas Vellesens norgeshistorie).

I naturkunnskab: Ber gog Lindens naturkunnskab nr.2, (1.kreds bruger P.A. Larsens lærebog)

I skrivning: Mest benyttet er Christies skriveverk og Waalers do.

I tegning: Harald Petersens tegneapparat.

I gymnastik: Bjørnstads haandbog og gymnastiktabeller.

Undervisningstiden

Undervisningstiden i året 1900 var følgende på Venneslaskolene:

Kvarstein skole: 1.-3.klasse fikk undervisning i 15 lovpålagte uker. I tillegg fikk 2.-3.klassingene 2 uker frivillig undervisning.

Vigeland brugsskole: 1.klasse hadde 12 «lovbefalede» uker, 2.klasse hadde lovpålagte 12 uker og 2 dager og 3.klasse hadde lovpålagte 13 uker og 4 dager. I tillegg fikk 3.klassingene 1 uke frivillig undervisning.

Hunsfos brugsskole: 1.klasse fikk 12 lovpålagte uker med undervisning. 2.klasse fikk 13 uker og 2 dager, mens 3.klasse fikk hele 15 lovpålagte uker og 1 uke og 4 dager frivillig undervisning. 4.klasse fikk 13,5 uker lovpålagt undervisning, og 3,5 uker med frivillig.

Omdal skole: 1.klasse 12 uker undervisning, og 2.klasse 15 uker og 2 uker frivillig undervisning.

Honnemyr skole: Akkurat det samme som Omdal. Vi gjør her oppmerksom på at det også var skole på lørdagene, slik at en skoleuke var på 6 dager.

Skolebygninger

Beretningen forteller at «Skolekommunen har i alt 6 skolebygninger. Samtlige er opførte før 1896. Klasseværelsernes tal er 8. Til et 6 ugers smaaskolekursus af Omdals kreds benyttes leiet lokale paa gaarden Skjervedal. 4 af lærerne har fri bolig, de to ogsaa en mindre jordvei.»

Undervisningsmateriel og bogsamlinger

«Af undervisningsmateriel er i femaaret tilkommet: 1 parmanns skoleglobus, 3 Dybdahls kart over Norge, 1 Gelmuydens Europakart, 1 sæt Dybdahls zoologiske plancheverk, 3 sæt Beyers fysikalske apparatsamling à kr. 60,00, 1 sæt udvalgte fysikalske apparater fra Gjøsteen, 1 sæt Paulsens botaniske plancher, 1 sæt Lehmanns anskuelsesbilleder til dyreriget, 1 sæt Lehmanns geografiske karakterbilleder, 3 sæt Vellesens stavetabeller, 3 sæt Harald Pettersens tegneplaner, 1 gruppe samt desforuden supplering af gammelt materiel. Til 2 skoler er i femaaret indkjøbt 12 høvlbænke med tilhørende sløidverktøi.

Skolebogsamlinger blev i 1898 oprettet i samtlige af kommunens skoler. Bidrag dertil blev indsamlet af lærerne for hver sin kreds; kommunen bevilgede hver skoleet bidrag af kr. 20 og staten gav et modsvarende bidrag til hver skole. Bogsamlingene indeholder fra 48-97 bind. Bøgerne blir meget flittige benyttet.»

VIII. Regnskabsextrakt.

A. Udgifter.

	1896	1897	1898	1899	1900
a. Lønninger iberegnet vikar- udgifter og værdien af na- turalydelse	5445,66	5051,38	5472,14	5506,28	5066,02
b. Undervisningsmidler og in- ventar (herunder sløidverk- tøi)	177,89	125,03	259,95	430,93	47,45
c. Anskaffelse af læse- og lærebøger til brug for børnene	45,03	30,00	16,80	20,88	24,60
d. Administration	40,00	60,00	80,00	85,00	90,00
e. Vedligehold af skolehuse	437,05	1327,82	410,00	368,47	116,00
f. Leie af Skolelokale	16,92	18,00	18,00	18,00	18,00
g. Lys brænde og renhold	524,76	584,23	575,46	677,42	696,39
h. Forskjellige udgifter	20,00	40,01	656,40	705,25	674,96
Tilsammen	6707,31	7236,47	7488,75	7812,23	6733,42

Det første som slår en, når man leser denne tabellen som viser skolenes utgifter, er at det absolutt har vært en radikal økning av budsjettene! Inflasjon forklarer nok det meste, men det er rart å se hvilke små summer det her er snakk om. Det totale årsbudsjettet dekker snaut en datamaskin i dag!

Tallene er ganske jevne gjennom de fem årene. Noe kan man likevel lure litt på. F.eks. at vedlikehold av skolehusene i 1897 var så høye. Men det kan vel antakelig forklares med at de tok et «skippertak» dette året. Likeså at det var så høye utgifter til undervisningsmidler i 1899. Det var antakelig et «storinnkjøp» dette året (430,93), og det gjorde at det ikke trengtes så mye året etter (47,45).

For dem som er unge i dag vil det nok være fremmed å se at de også var nøye med å telle ørene. 1 øre hadde faktisk en verdi på den tiden. Nå plukker vi ikke opp et kronestykke om vi ser et ligger på bakken!?

Når det gjelder inntektene skolene hadde dreide det seg om ca. 25% fra Staten, ca. 8% fra fylket og litt fra «andre inntækte». Her tilkommer også skoleskatt og brugenes tilskudd. Resten måtte tas fra kommunekassen.

Almindelige bemærkninger

Skoletiden er ogsaa i dette femaaret forøget, særlig for smaaskolens vedkommende. En ny fuldstændig lærerindepost paa 30 uger er oprettet. 1 skole er paa grund af barnetallets sterke øgning blit 4-delt, den var før delt i 3 klasser.

Aarsagen til den mere end almindelige store forsømmelse i 1900 er for en væsentlig del Kighoste og Skarlagenseber. Sundhedstilstanden har forresten været ret god. Diciplin er meget god.

Vennesla skolestyre, Juli 1901.

Hunsfos fabrikker

Salg av utstyr

// PM 3 og 4. //

Tekst av
Hunsfos Historielag

Cellulosefabrikken

Solgt til Lahore i Pakistan i 2003.

Diverse tanker fra cellulosefabrikken ble solgt til Hordafor AS. Hordafor AS holder til ved Bergen, og produserer fiskeolje og hydrolysert, marint protein til bruk i norsk, asiatisk og europeisk førlindustri.

PM 1

Fra PM 1 ble det vi kaller "ettertørk" solgt til Mapap i England i 2003.

PM 1 sin "rullestol" er solgt til Argentina, hvor den fortsatt er i drift i dag.

Kalander (Glitten) PM 1 til Lahore, Pakistan i 2003.
Måleramma fra PM 1 til Honeyvell England i 2003.

Annet utstyr

A4 linja ble solgt til Indonesia i 2007.

Slipeapparatene er solgt til Polen.

Bestrykningsmaskinen (AVD 9) ble solgt til Russland av Cham i Sveits.

Det ble også solgt diverse pumper og silutstyr fra Hunsfos til bl.a. Sverige, Tyskland, Romania og Norge.

PM 3, 4 og 6 er solgt til Malaysia.

// Bygging av tømmerkrana. //

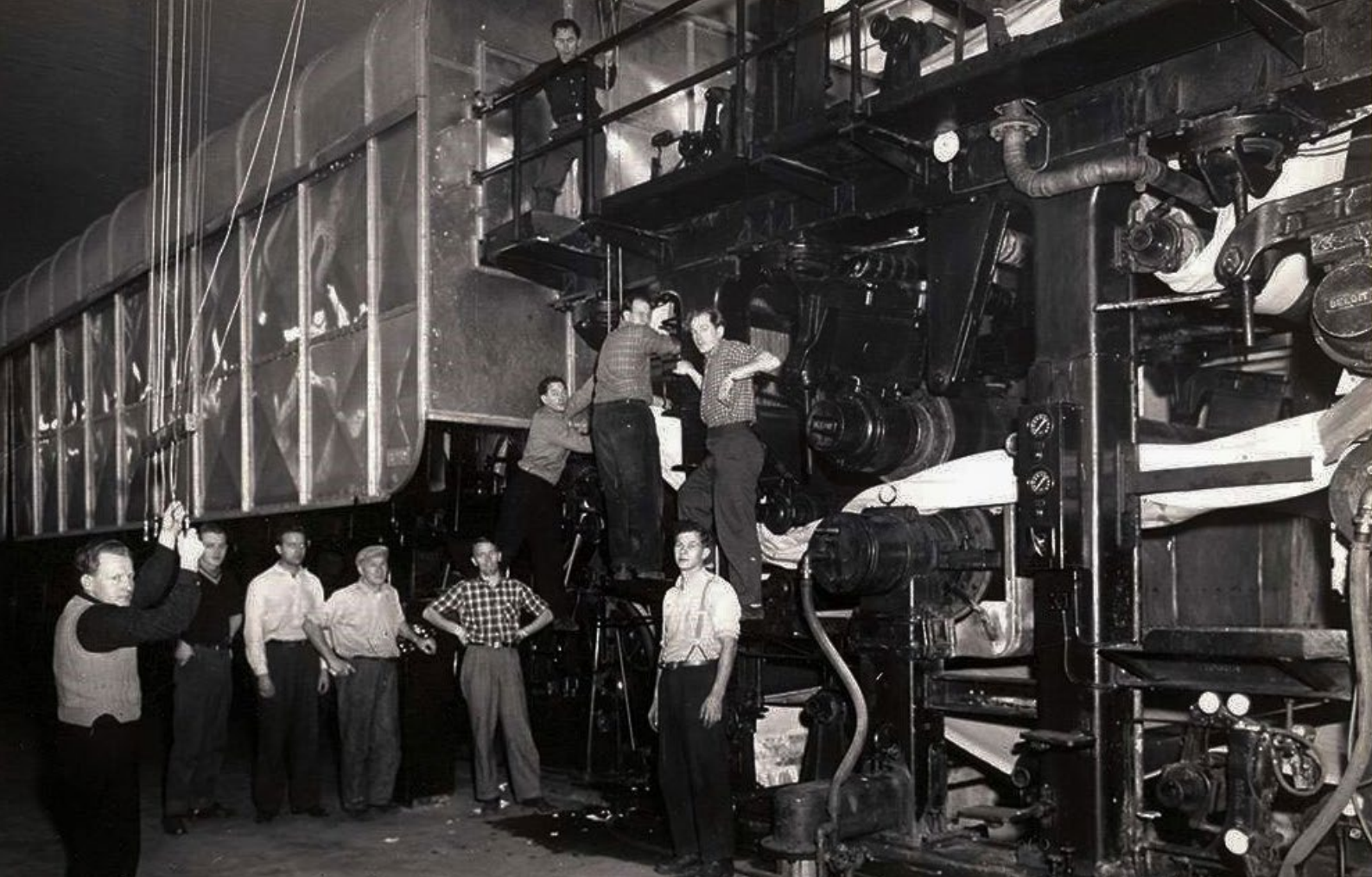
// Fra stokksbarkeanlegget på Moseid. //

// Vedkubbhaugen på Hunsfos. //

// Renseriet. På bildet sees Gudmund Jortveit. //

// Ved montering av filt på PM 5. //

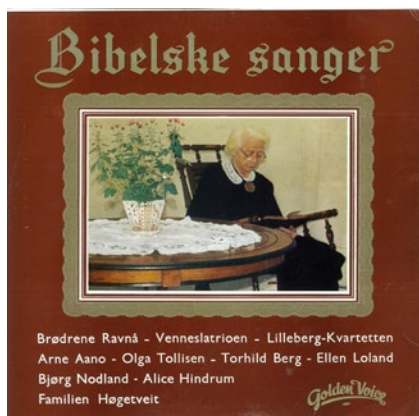
// Gammelt av PM 6. //

// A 3 og A 4 linja som er solgt til Filipinene. //

// Ansatte ved PM 1 og 2. //

Venneslatrioen

Tekst av
Morten Aslaksen

Torsdag 30.mars 2017 var temaet på mimrekvelden til historielaget «Venneslatrioen».

De var svært populære i kristne sammenhenger på -60 og -70-tallet, og reiste rundt i Norge og spilte og sang. I tillegg spilte de inn en LP-plate og mange singelplater. Disse ble solgt i store opplag, ja, en av dem innbrakte faktisk «sølvplate». Det vil si at den ble solgt i mer enn 25.000 eksemplarer!

Dessverre er det bare en igjen av de tre. Nemlig Bjørg Øina. Men, hun var til stede den kvelden på Venneslastua og fortalte fra den tiden trioet var aktiv. I tillegg sang og spilte hun mange av de kjente sangene, sammen med sønnen sin, Trond Gundersen.

Trioet bestod av Reidar Holberg, som var den som skrev de fleste sangene, Reidar Arntzen og Bjørg Gundersen (som hun het den gang).

I tillegg var det flere sangere som fikk være med dem på både plater og på spillejobber. Bl.a. venndølene Ellen Loland, Torhild Berg-Andresen og Karen Marie «Tuppen» Homdal.

Mimrekvelden samlet fullt hus av lydhøre venndøler, så det er klart at Venneslatrioen ennå lyder godt i manges ører.

Takk til Bjørg og Trond for en fin kveld!

|| Bjørg og Trond på mimrekvelden ||

Glimt fra den tida da isen lå tykk på elva

Gjenfortalt av
Emilie Marie Andresen

Før elva ble regulert, lå den som oftest tilfrosset om vinteren. Da ble den benyttet som en viktig transportvei, men ufarlig var det naturligvis ikke. Med jevne mellomrom rapporterte avisene om hvordan det stod til med isforholdene på elva.

Vinteren 1877 var spesielt snørik og langvarig. Så seint som 16. april skrev Christianssands Stiftsavis: *Nætterne er fremdeles meget kolde, og dette gjør at Topdalsfjorden fremdeles er kjørbær, ligesom Torridalselven endnu paa sine Steder kan befares baade av gaaende og kjørende. Markerne dækkes for Tiden paa de fleste Steder af et Snelag af mindst 4 Fods dybde.*

Dampbåtene måtte innstille trafikken når islaget ble for tykt. Den 8. desember 1882 meldte Fædrelandsvennen: *Den vedholdende Kulde har nu islagt Torridalselven, saa den delvis er farbar for Skøiteløbere. Dampbaaden «Torridal», der en Aften gik op til Kvarsten, men om Morgen en ikke kunde gaa udover formedelst Snetykk, ligger nu indefrossen ved Strays Børn.*

Klipp fra Fædrelandsvennen 24. desember 1890: *Isen paa Elven har lagt sig fra Kvarsten til Lund, saa man i de Par sidste Dage har kunnet gaa den paa Skøiter. Isen er dog mangstedes svag med Raak, hvor der er Strøm. En Indsender, som gik den igaar, advarer alle som ikke er godt kjendte mod at gaa Elven, særlig naar der falder Sne, saa man ikke kan se sig for. Da er det rent farligt.*

I Kristiansands historie nevner Karl Leewy at han fra januar 1891 husket en stor kanefart på 30 sleder helt til Kvarstein og tilbake til byen igjen.

Jørgen Aas skrev i Venneslaposten om Tønnes Holtet (f. 1855) fra Vigeland som var kjent for sin dristighet og hardførhet. Tønnes gikk rett som det var til byen på skøyter. Da hadde han en piggstav med seg, i tilfelle han skulle gå gjennom isen. En dag kjørte han ut i åpent vann ved Kvarsteinbrua. Han svømte inn til iskanten, hogg staven fast og kravlet seg opp. Tønnes var en hardhaus, så han fortsatte ufortrødent sin ferd videre til byen.

Isen i Torridals- og Topdalsvasdraget.

Torridalselven er kjørende ovenfor Skraastad. Ved Strai og Mosby kjøres der over Elven. Fra Skraastad til Eggstø er Isen usikker.

// Over: Klipp fra Christianssands Tidende
5. februar 1900. //

Fædrelandsvennen skrev den 13. januar 1896 om flere hardhauser: *To Mænd, angivelig fra Torridal, der efter at ha været i Byen i gaar Formiddag tog paa Hjemveien opover Elven, løb ud i en Raag i Isen udfor Sødals Kalkværk, men blev straks trukket op igjen og fortsatte sin Vei opover, snart i en skinnende Isklædning fra Hodet til Fodsaalen, saa de vakte en Opmærksomhed, som om de var Isbjørne, der kom stabbende opover.*

I februar 1901 ble det holdt travkjøring både på Venneslafjorden og Skråstadjorden. Travkjøringen på Venneslafjorden fant sted lørdag 23. februar med gunstige forhold og oppnåelse av forholdsvis gode tider. Løpet var på 500 meter.

I første klasse, for hester under fire år, ble vinneren «Nelli», kjørt av S. Egelandssaa, med tiden 1 minutt og 6 sekund. Andre premie gikk til «Lyna» og Torstein Skjeie. Sløyfe gikk til «Glimt» og Nils Klep, «Olga» og O. A. Iglebæk for jevn tid og «Fridtjof» og O. J. Ruenes fikk sløyfe for pent trav. I 2., 3. og 4. klasse var det til sammen 10 hester som deltok.

På Skråstadjorden var det tungt føre, men løpet ble allikevel beskrevet som «meget vellykket». 19 hester deltok. Best i første klasse var «Lyna» og Torsten Skjeie med en vinnertid på 1 minutt og 9 1/5 sekund på 500 meter.

Den 17. februar 1914 skrev en innsender med signaturen X i Fædrelandsvennen om Otra før og nå. Om isforholdene etter industriens reguleringer av elva, nevnes det: *Hvad alt dette gjør til at fordærve isen om vinteren, kan ikke blive for sterkt betonet.*

Hopprenn

i bakken ved Kvarstein Sag, 1897

Gjenfortalt av

Emilie Marie Andresen

I skihoppingens barndom var det ikke store bakkene vi hadde i Vennesla. En av dem lå mellom Kvarsteinbrua og Kvarstein Sag. Den 30. januar 1897 stod følgende annonse i Fædrelandsvennen:

Ski- og Skøiteklubben

Øddersjaa

Præmieskirend for Medlemmer af Klubben at holdes **imorgen Søndag d. 31te Jan. Kl. 11** i Bakken ved Kvarstens Sag, lige ved Kvarstens Bro. Extratog afgaar fra Byen Kl. 10¹⁵ til Kvarstens Bro og returnerer efter tilendebragt Løb Kl. 2. — Billetpris den almindelige.

I Forbindelse med Præmieskirendet paa Søndag for Medlemmer af Klubben vil der ogsaa blive afholdt

extra Præmieskirend for Damer

Kontingent 1 Kr. Liste udlagt hos Hr. Malermester Undsæt og inddrages iaften Kl. 7. Bestyrelsen.

Både Christianssands Tidende og Fædrelandsvennen gjengav dagen etter referat fra hopprennet. Christianssands Tidende skrev:

Med straalende Solskinsveir og 12 Graders kulde oprandt Gaarsdagen. Det var, som Veiret var bestilt paa Forhaand; thi bedre Skiveir kunde man ikke ønske sig. Riktignok sved det lidt paa Ørene, med det samme man kom ud fra den varme Stue; men det brød ingen sig om; thi det var ikke Vind, saa Kulden paa ingen Maade kunde blive nævneværdig generende. Efterhvert, som Solen kom op, steg ogsaa selvfølgelig Thermometret, saa Temperaturen ved Middagstider var rent behagelig. Og opover med Toget til Mosby blev Dagens Maal for en Mængde Mennesker af alle Aldre: kunde man ikke være med i Præmieskirendet, saa maatte man i det mindste op og se paa de andre. Paa begge Tog, der om Formiddagen gik fra Byen opover, var det en Mængde Mennesker, særlig paa det Extratog, der afgik fra Byen Kl. 10.15, thi da var samtlige Vogne saa overfyldte, at det var forbundet med Vanskelighed for Konduktøren at komme igjennem og kontrollere Billetterne. Billetsalget gik strygende, og det var forbundet med stor Møie at faa fat paa en Billett; thi alle trængte paa for at sikre sig en Billett i tide. Man faar haabe, at Trængselen for Fremtiden under lignende Forholde ikke bliver saa stor, naar Stationsbygningen bliver tagen i Brug og Publikum kan ordnes i Kø.

Efter Meddelelse fra Jernbanekontoret i dag, solgtes der i gaar 530 Billetter til Mosby. Indtægten var ca. 280 Kr., hvoraf ca. 230 i anledning af Skirendet. Kommen op til Kvarstensbroen blev man, da man kom ud af Vognene, mødt af en bidende Nordensno, som ikke netop virkede behagelig i den sterke Kulde. Det gjaldt derfor snarest muligt at komme sig bort i Bakken paa den anden Side af Elven og nedenfor Broen, hvor Præmieskirendet skulde foregaa. Her var man i Ly for Nordensnoen, ligesom Solen stod ret paa, saa Kulden ikke følte saa sterk.

Hvad Bakken angik, saa var den ikke saa overvættets stor; men til Gjengæld var den vrang at staa i. Vi hørte de bedste af Skiløberne klage over, at Bakken var vrien, og kanske var Hoppet ogsaa lidt for høit. Imidlertid kan der ingen Klander herfor reises mod Arrangørene, idet man vilde have Bakken saaledes, at de dygtigste Skiløbere kunde faa vise sin Færdighed. Bakken var heller ikke paa Forhaand prøvet af nogen af Oddersjaas dyktige Skiløbere, fordi man vilde, at den skulde være ukjendt for alle. Man havde derfor ingen Erfaring at støtte sig til, da Hoppet anlagdes.

I Herreløbet var der 26 Deltagere, der alle var Medlemmer af Oddersjaa. Blant disse var flere overmaade flinke. De havde under hele Rendet en smuk Holdning, gjorde ordentlige Hop og havde Skierne godt samlede saavel under Hoppet, som naar de slog an paa Marken. Længste staaende Hop var 15 Meter. Riktignok var «Mandefaldet» adskillig stort, især ved første Rend; men alt i alt tror vi trygt

at kunne udtale, at Rendet som Helhed betragtet var ganske tilfredsstillende. De enkelte stygge Fald, der præsteredes, blev mere end feiet væk ved de flinkeste Deltageres kraftige Hop og elegante Holdning. Da Præmierne først vil blive uddelte i Aften paa Skøitebanen, skal vi ikke fremhæve nogen specielt, for at man ikke skal kunne sige, at vi har forsøgt at foregribe Rendets endelige Resultat. Den største Interesse samlede sig dog utvilsomt om Damernes Rend, og det af en dobbelt Grund. For det første var det første Gang, vi paa disse Kanter af Landet havde den Fornøielse at se Damer være med i Præmieskirend, og for det andet var det rent forbausende at se, hvor flinke Damerne var. Deres Rend var lagt efter Herrernes, i samme Bakke, men begyndte lidt længere nede, ligesom der blev taget lidt af Hoppet. I Hoprendet deltog 6, saavidt vi erindrer. Af disse klarede 3 Hoppet, etpar af dem endog rent elegant.

I Rendet uden Hop deltog 11. Paa faa Undtagelser nær klarede samtlige dette Rend meget godt. Navnlig var det en Fornøielse at se, hvilket Herredømme de fleste havde over Skierne, og hvilken smuk Holdning de indtog. I denne Henseende havde virkelig flere af Deltagerne i Herreløbet meget at lære af dem. Heller ikke lige overfor Damerendets vover vi for nærværende at fremhæve nogen enkelt Deltager, af samme Grund som tidligere anført.

Rundt om i Præmiebakken stod under det hele Rend samlet adskillige Hundrede Mennesker med og uden Ski. Af disse var naturligvis Størstedelen fra Byen; men ogsaa fra Landdistrikterne var der fremmødt adskillige. Det er glædeligt at se, hvilken Fart fremover Sportsinteressen har taget i det sidste. Vi har i denne Henseende tidligere ligget meget tilbage for andre Dele af Landet; men det tør være, vi i en nær Fremtid kan tage vor Mon igjen.

Fædrelandsvennen hadde som nevnt også referat fra rennet. De skrev blant annet:

Der præsteredes gjennomgaaende smukke, dristige Hop med til dels mønsterværdig Holdning. I Løbet for Herrer deltog i alt 25. Længste staaende Hop 15 Meter. Det mest overraskende blev imidlertid Dameløbet, der foregik bagefter i samme bakke med kun noget lavere Hop, og hvori deltog 13 Damer væsentlig herfra Byen. Flere af dem præsterede en Dristighed og Sikkerhed i Holdning, der gik Herrerne en høi Gang og vakte almindelig Beundring. De afleverede flotte staaende Hop paa 7 ½ Meter. Særlig udmærkede Frøknerne Sørensen Klappene, Brodtkorb og Mønnich sig. At dømme efter Gaarsdagens Resultat, kan det spørge for, at Mændenes bekjendte Overlegenhed snart kan trues i selve Skibakken. En Mængde Tilskuere var fremmødte. Med Jernbanen herfra fulgte ca. 500 foruden de mange kjørende og dem, som var kommen paa Ski. Desuden naturligvis mange

Bygdefolk, saa man vel kan anslaa den forsamlede Mængde til ca. 7 a 800 Mennesker.

I en annonse nevnes det at premie-utdelingen startet med fakkeltog fra toppen av Møllevannsbakken og gikk over Grimsmoen til skøytebanen der det var musikk og premieutdeling.

Oddersjaa er Norges nest eldste skiklubb, stiftet i Kristiansand i 1875. Eldst er Trysilgutten (1861), men Oddersjaa er den eneste skiklubben som har vært i uavbrutt virksomhet så lenge som til i dag.

// Hoppbakken lå midt i uthevingen i bildet. Unnarennet var ned mot høyre i bildet. (Kilde: Harald Kolbu). I 1897 omtales hoppbakken som «bakken ved Kvarstens Sag». Seinere ble den kalt «Adolfbakken» etter Adolf Markussen (f. 1883) som bodde på bruksnummer 6, Høgeli, populært kalt «Loften». Vi ser den gamle Kvarsteinbrua som stod ferdig i 1888. Nede ved elva er bruket Sagelia. Huset helt til venstre i bildet, er «Kaféen på fjellet». //

// Hoppskiene til Torleif Fossheim (1929-1988). Torleif bodde i Tvangsdalen og Rakkestadbakken var nærmeste hoppbakke. Skiene er av merket Madshus og er ca. 2,20 meter lange. //

Fotballaktivitet i Vennesla 1950-2016

// Vindbjart FK 1960.

Bak fra venstre: Markussen, Øyvind Holte, Kjell Homme, Alf Vennesland, Kåre («Dolten») Eigebakken og Erling Nordahl.
Foran fra venstre: Øystein Lie, Arne Omdal, Arild Gunnufsen, Olav Hammen og Sverre Thorsen. //

Tekst av

Ole Wilhelmsen

Jeg er Ole Wilhelmsen. Jeg hadde min oppvekst på Grovane, da min far jobbet på verkstedet til Setesdalsbanen.

Jeg skal kort innlede om fotballaktivitet i Vennesla så langt tilbake som jeg kan huske – fra ca. 1950, med hovedvekt på 1960 –årene, men også litt stoff før og etter.

Jeg er fortsatt med i Sør-cup, som har vært arrangert i 8 år og arrangeres hvert år på Idrettsplassen. Der er jeg med i sekretariatet og er speaker på alle finalespillene i Vennesla. Jeg går fortsatt på de fleste hjemmekamper til VFK og har således erfaring fra fotballaktivitet i Vennesla i ca. 65 år.

IL Vindbjart er 120 år i år (1896), og jeg har hatt verv i halvparten av denne perioden, dvs. nøyaktig 60 år siden jeg ble sekr. i jr. gr. fotball. 7 år tidligere - i 1949 - ble jeg innmeldt i Vindbjart og deltok i mitt første kretsrenn i skihopping i Askedalsbakken. I år er det 70 år siden de 2 fotballklubbene i Vennesla ble slått sammen (14.mai 1946).

Jeg er p.t. leder av årlig Aktivitetsdag for alle 7 skolene i Vennesla, og har vært det siden starten i 2003.

Min tid i fotballen i Vennesla har vært således:

Juniorfotball

- Begynte omkring 10-årsalderen på småguttelaget (1952). Fra den gangen husker jeg at Sven Jortveit spilte senterløper. Han var lynrask og var i tillegg god i friidrett. Vi spilte alltid lange baller til Svein og husker at vi spilte mot Start og vant 7-1, der Svein hadde de fleste målene etter å ha løpt inn ballene som ble spilt inn over motstandernes forsvar.
- Jeg nevnte at jeg fikk mitt første verv i Vindbjart i 1956. Ledere den gang var Einar Homme og Olav Hammen. 1956 – det er lenge siden....
- I denne perioden ble Alf Vennesland første person i Norge som tok gullballen, ferdighetsmerket i gull. Selv var jeg også blant de første. Andre var Ole Heiseldal, Olav Eivindson, Magne Hagmann og Erling Nordahl.
- Jeg husker fra tiden i jr. fotball at da vi sto til konfirmasjon og skulle spille kamp i Kr.sand, sto Einar H. klar med drosje utenfor kirka for å nå kampstart i Kr. sand. Einar var den som betalte. Videre husker jeg at han premierte hvert år for flest treningsfremmøter, stor innsats og liknende. Premier kunne være nye fotballsko, sølvskjeer o.l. Einar var fortsatt den som betalte.
- Og så husker jeg at guttelaget var i Oslo og spilte kamp mot Spartacus. Fredagskvelden 21.9.1957 overnattet vi i Larvik. Det var den dagen Kong Haakon døde.
- I en seriekamp på Moseidmoen hadde vi Vigørs guttelag som motstander. Vi varmet opp betydelig i forkant, mens Vigørspillerne satt avslappet på murkanten utenfor det gamle idrettshuset uten å varme opp i det hele tatt. I tillegg satt de der i hvite skjorter og av alle ting med slips. De var i alle fall oss overlegne i forkant av kampen. Jeg kan ikke huske resultatet, men de irriterte oss betydelig med sin

væremåte. De kunne med rette kalles «byfiser».

- I 1960 spilte jr. laget mot Fredrikstad hjemme og resultatet ble 1-1. Alf Vennesland og Kjell Homme forsterket laget, selv om de egentlig var for gamle. Jeg hadde ikke vanlige fotballstrømper, men vanlige hjemmestrikkede knestrømper. I denne perioden var jeg kaptein på jr.laget. Kampen fikk fin omtale i pressen – både i forkant og i etterkant.

Seniorfotball

- En av de første organiserte fotballkampene som ble arrangert i gamle Vennesla var en kamp mellom Ludeflaten og Kvarstein, omkring 1910. Kampen gikk på Drivenesøya og det var bare guttene fra Ludeflaten som hadde båter i Otra. Kvarstein rundspilte Ludeflaten etter alle kunstens regler og vant kampen stort. Da Kvarstein hadde fått igjen pusten etter kampen ville de tilbake til Kvarstein. De oppdaget da til sin store forskrekkelse at alle båtene var vekk og guttene fra Ludeflaten var i land på andre siden. Det er det vi i dag kaller dårlige tapere.... Også omkring 1955 var det kamper mellom lokale lag i Vennesla på Drivenesøya, og på sletta i Granlibakken på Måneglytt.
- Før Vennesla IL og AIL Vennesla slo seg sammen og ble til Vindbjart, så var det Arnfinn Abrahamsen som sto i mål for AIL og Trygve Lian sto i mål for Vennesla IL. Trygve ble også norgesmester i boksing, som 35 åring; det siste året han kunne delta i NM. Den første kampen Vindbjart hadde var mot Fagen 32 og den kampen vant Vindbjart 9-0.
- Trygve sto i mål for Vindbjart etter sammenslutningen i 1946 og Arild Gunnufsen overtok målmannsjobben etter Trygve. Thor Sveinung Olsen overtok etter Arild. Både Arild og Thor var kjempegode keepere, som nøt stor respekt i Agderfotballen! De fikk omtale som eventyrlige og mesterlige! Senere kom også Atilla Bende, som også vaktet buret for IK Start. Enda senere var det Odd Reinertsen og Sven Haraldstad som ble mest kjent. Husker Odd også spilte på veteranlaget. Mot Donn var Odd i det umulige hjørnet og reddet alt. Donn protesterte og mente Odd var for ung og dermed ikke spillbar på veteranlaget, men Odd hadde passert de 50... Man ble veteran spiller fra fylte 39.
- De første som gjorde inntrykk på A-laget var Kaare (Dolten) Eikebakken og Gudmund (Spikken) Lunden. De var Vindbjarts svar på «Knoll og Tott». De var to dribblefanter som det gikk gjetord om i Sørlandsfotballen. Spikken gav seg ganske tidlig, mens Dolten fortsatte et godt stykke ut på 60-tallet.
- Jeg debuterte i seniornivå i C-kamp mot Tveit på Solsletta. Vi vant 5-0, og med på laget var Vidar Nordhagen, Ola Wintervold og Bjørn Strengenes. Det var i 1957. Alle de nevnte var jo betydelig eldre enn meg som var yngst - sikkert 25 års forskjell, og vel så det.

- På A-laget fikk jeg første kamp i 1958. Jeg var ivrig tilskuer til de fleste seniorkampene til Vindbjart. Som 16 åring var jeg med i buss til treningskamp mot Grane, Arendal. Det viste seg at Øyvind Harket hadde meldt forfall i siste liten. UK, de som ledet fotballgruppa, hadde fått med seg fotballskoene hans, og jeg ble puttet inn som indre høyre i lånte sko nr. 43, som minst var 2 nr. for store. Vi tapte 2-0.

- I seriekamp noen år senere - på samme arena- og mot samme lag – skjøt Oddvar Hagelin over fra 20 cm. fra målstreken. Av en eller annen grunn gikk ballen i en bue utover og skrudde over mål.

- Hovedkampen i 1960-perioden var uten tvil kvalifiseringskampen mot SIF, Stavanger - om retten til å spille i Hovedserien, der laget ellers spilte i Landsdelsserien (2.div.) og der de fremste utfordrerne var Jerv og Sørfjell og man i avgjørende kamp slo Flekkefjord 3-1 på bortebane..

Avisene skriver om over 3000 tilskuere og fantastisk stemning på gressbanen på Moseidmoen, der nåværende nyeste kunstgressbane ligger nær skolen. VG og andre aviser var begeistret over Vindbjarts motstand. De berettet om strøpelaget og at arenaen var på en «lysning i skogen». Etter at SIF hadde ledet 2-0, innhentet Vindbjart ledelsen 2 ganger og gikk opp til 2-2. SIF scoret imidlertid like før kampslutt og vant således 3-2.

Avisen skrev; jeg siterer: «Overraskende god innsats av Vindbjart under den mest spennende fotballkamp hittil i Vennesla. Sydlands stemning blant de ca. 3.000 tilskuerne i den dramatiske andreomgangen».

Fotball-tabellene	
Stillingen pr. 23. mai 1960	
Hovedserien	AVDELING B
AVDELING A	
Vålerengen 12 7 2 3 25-16 16	Fredrikstad 12 8 3 1 32-14 19
Viking 12 6 3 3 24-13 15	Eik 12 8 1 3 28-17 17
Lillestrøm 12 6 3 3 20-20 15	Skjeid 12 7 2 3 26-15 16
Larvik Turn 12 6 1 5 26-17 13	Odd 11 4 3 4 20-17 11
Sandefjord 12 5 3 4 15-14 13	Rapid 12 4 3 5 16-25 11
Greåker 12 4 3 5 20-19 11	Strømmen 11 3 2 6 16-22 8
Brann 12 3 2 7 14-27 8	Brage 12 1 4 6 11-23 6
Start 12 1 3 8 14-32 5	Raufoss 12 1 3 8 14-31 5
Landsdelsserien	
Vindbjart 11 8 1 2 27-14 17	
Jerv 12 6 2 3 33-22 14	
Sørfjell 11 6 2 3 24-13 14	
Flekkefjord 11 5 1 5 20-18 11	
Nedenes 11 5 1 5 17-30 11	
Grane 11 3 1 7 18-24 7	
Donn 11 2 0 9 14-32 4	

- Kamp nr. 2 i kvalifiseringen var mot Årstad i Bergen. Der tapte laget 5-2 og fikk dermed ikke plass i Hovedserien. Laget tok fly til Bergen og tok kystveien via Stavanger på hjemveien. Det fortelles om en av spillerne hadde satt seg i flysetet med frakk på. Det ble jo fort for varmt og da han skulle ha frakken av prøvde han å få den av med sikkerhetsbeltet på. Det ble en betydelig sekvens, som han ble ertet for i etterkant. Det hadde kanskje

vært lurt å løsne sikkerhetsbeltet først...

Det fortelles videre at da Vindbjart entret banen i Bergen var det en av spillerne som gjorde saltomortale for å vise seg litt. Det gikk flott! Men så kom en annen spiller og skulle gjøre samme flotte entre. Det var imidlertid regnfullt og glatt på det våte gresset. Spilleren gled i satsen og landet på ryggen - til stor applaus fra publikum i et antall av 2.200.

- I cupen samme år vant Vindbjart 5-4 over Vigør i 1.runde etter at Vigør hadde ledet 4 ganger og i 2. runde tapte man for Start etter at resultatet var 1-1 etter ordinær spilletid. Vindbjart tapte 3- 1 etter at Start tok ledelsen ved at en av spillerne slo ballen i mål med hånda 3 min. før slutt, men dommeren godkjente scoringen. Alf Vennesland ble kåret til banens beste.

- I 1961 åpnet Vindbjart mot Start og vant 3-1 i relativt pen åpningskamp på Idrettsplassen i byen. Avisene skrev at Vindbjart foreløpig var et hakk foran Start. Målscorere var Oskar Møllen, Ole Wilhelmsen og Kåre «Dolten» Eikebakken. Det sto videre at Start skuffet sine tilhengere, og at Vindbjart var det laget som mest prøvde å SPILLE fotball. I denne kampen var det 1361 betalende tilskuere.

- Neste kamp var mot Grane i hjemmekamp på Moseidmoen. Det ble en utrolig nedtur etter kampen mot Start, da Grane vant hele 8-2 etter å ha ledet 6-1 ved pause. Det ble meldt om godt over 1000 tilskuere. Seier over Start i den ene kampen for deretter å tape på hjemmebane 2-8 for Grane viser at i fotball går det mye i uventede bølgedaler.

- Avisene skriver også meget pent om 42-årige William Rose fra Grane, Arendal. Han var født i 1919, men spilte fortsatt. Han ble engang spurt om han ikke merket alderen når han var på banen - hvorpå William humorfylt repliserte: «Jo, jeg har en del vanskeligheter med å se ballen og dommerfløyta hører jeg nesten ikke, men ellers har jeg det helt ok!»

- 2 dager senere spilte man mot hovedserielaget Viking, Stavanger på ny gressmatte på Moseidmoen. Det var 1. pinsedag – over 2000 tilskuere og Viking vant 6-0. Vindbjarttrener Eric Carlsen dømte kampen. Det er således i år 55 år siden at hovedbanen i Vennesla ble slik som den er i dag. Allerede i 1932 ble det anlagt grusbane der. * I cupen samme år vant Vindbjart 3-1 over Jerv i Grimstad – etter ekstraomganger.

- Fra 2. runde i cupen skrev avisene: «Vindbjart overrasket stort med flott rundeinnsats i går. Solid 5-1 seier over Pors, som ikke fikk mål på 2 straffespark. Thor Olsen i mål spilte en prikkfri kamp.; en av hans aller beste til dato. 1400 tilskuere så kampen.

• Søndag 6.august var det 3. rundekamp mot Vard i Haugesund. Vennesla Musikkorps fulgte med, sammen med mange venndøler, til denne kampen. Arne Askedal som var UK-leder uttalte seg meget optimistisk til avisene: «Guttene er gjennomtrente og «pigne» som aldri før. Treneren Carlsen har tro på laget».

Vindbjart ledet 2-0, men måtte til slutt se seg slått med 2-4, der hjemmelaget sikret seieren først i kampens 4 siste minutter. Det var over 3000 tilskuere.

Til 3.runde i cupen var det høyeste Vindbjart kom i disse årene; det samme som VFK i 2015 oppnådde etter kamp mot Start og Odd, Skien.

• I denne perioden spilte man igjen mot Start og resultatet ble 3-3 og igjen var det mange tilskuere – over 2.500.

• Samme år spilte man mot Nedenes i Øyestad. Vindbjart vant klart, men underveis i kampen, i en duell, så ble Dolten Eikebakken liggende under motstandernes Johannes Pedersen, som var betydelig stor (noe Dolten ikke var). Da de fikk reist seg igjen var det at Dolten knyttet nevene mot Pedersen og truet med juling. Det så litt komisk ut. Lille Dolten mot store Pedersen, som i tillegg var en habil skøyteløper.

• I 1963 var vi på treningsleir i Lyngdal. Ordfører Engly Lie var leirsjef og vi lå i teltleir. Vi spiste hovedmåltidet på kafe i sentrum og hadde det veldig sosialt. Vi spilte treningskamp mot Viking, og damene våre spilte kamp mot vikingspillernes koner og forloveder. Husker også at vi løp testløp på 60 m på treninga, på tid. Trener Carlsen, som tok tiden, hevdet at Dolten (Kåre Eikebakken) tjuvstartet hver gang og ble dømt til å løpe om igjen mange ganger. Det ble det mye gøy av.

Asbjørn Oksum, Todden Drivenes og Olav Lian var UK-ledere og vi hadde mimrefest i august på Hunsfos festlokale på Hunsfos. Der var det Johnny Aabel, Jahn Petter Wilhelmsen og jeg som var festkomite. Jeg hadde skrevet åpningssang, som festkomiteen fremførte sammen med sine 3 damer. For meg var det en spesiell kveld. Det var nemlig første gang jeg og madammen var på fest sammen! Nå er det nesten 53 år, 3 barn og 7 barnebarn siden (!), og dessuten 3 kneoperasjoner og 2 kunstige knær siden...

• De lagene som var å regne med i denne perioden – i slutten av 1950 årene og begynnelsen av 1960 var Sørfjell fra Eydehavn, Grane, Arendal, Jerv, Grimstad, Nedenes fra Øyestad, Donn, Vigør og Start i Kr.sand, Lyngdal, Flekkefjord, Kvinesdal og MK Mandal.

• Vindbjarts spillere i denne perioden var: Arild Gunnufsen, Thor S. Olsen, Arne Omdal, Angelo Tambini, Øystein Lie, Sverre Thorsen, Olav Hammen, Øystein Larsen, Alf Vennesland, Ole Wilhelmsen, Svein Sælø, Johan Markussen, Øyvind Harket, Oddvar Hagelin, Oskar Møllen, Kjell Homme, Kåre

Eikebakken, Erling Nordal og Torstein Holberg. Torstein erstattet Erling Nordal på ytre venstre når han hadde forfall. Dolten sa engang til Torstein at han pleide å si til ungene at hvis de ikke la seg pent om kvelden, ville ytre venstre på Vindbjart komme å ta de.

• Flest A-kamper gjennom tidene hadde, Alf Vennesland, Dolten Eikebakken og Ole Wilhelmsen – alle over 350. Senere kom Svein Holte med et stort antall kamper.

• Mange av Vindbjarts spillere ble tatt ut på krets- og sørlandslag, og bidro med stort hell: Dolten, Thor Olsen, Alf Vennesland, (Thor og Alf spilte glimrende mot Kladno), Kjell Homme, og Svein Holte satte Vindbjart og Vennesla skikkelig på fotballkartet. Jeg deltok kun en gang på jr.kretslaget. En gang Dolten spilte på kretslaget mot et lag med bare proffer skrev Fædrelandsvennens sportsjournalist Svein Mathisen noe som dette: «Lille Dolten fra Vennesla på ytre venstre rundspilte sin motstander på høyre back, og fintet han helt ut i lengdegropen på Stadion. Nå er det vår i Norge!»

• Kjell Homme var den største målscoreren. Han ble også tatt ut og spilte Ungdomslandskamp mot Sverige her i Kristiansand. Kjell, som normalt spilte centerforward – eller senterløper som vi sier i Vennesla – spilte indre høyre, og var den som scoret for Norge i en kamp som endte 1-1.

• Litt senere kom Johnny Aabel, Alf Olsen, Gunnar Sørensen, Asbjørn Moseidjord, Svein Holte, Ivar Bronebakk, Sigmund Siljan, Terje Larsen, Tor Edmund Klepp, (også jr. NM-mester i terrengløp), Jan Øydna, Arnfinn Heisel, Nils Sverre Ingebretsen, Bjørn H. Knutsen, Øystein Berhus, Magne Bronebakk, Sverre Olav Solheim, Sven Arild Egebakken, Bjørn Marsten, Tor Ivar Ruud, Torstein Lian, Oddleiv Moe, Vidar Ulstein, Odd Reinertsen, Olav Skjærvedal (spilte også i Start) og Sven Haraldstad.

• De mest fremtredende spillerne har vært: Dolten Eikebakken, Alf Vennesland og Kjell Homme. I senere år var det Svein Holte som var den mest omtalte.

• VFK har i 2015 fått meget ros for sin kamp mot Start i cupen, som endte 4-0 til Vindbjart. Men Start lå i bunnen av tippeligaen og holdt helt til slutt an til nesten å rykke ned til 1.div.

• Start vant tilsvarende serie i 1978 og 1980 og vi hadde da kamp mot seriemesterne på Vennesla, (jeg tror det var i 1978), og da vant vi også 4-0. Det var Alf Olsens store kamp. Han runddriblet startspillerne og scoret selv 2 mål. Og som nevnt, da hadde Start vunnet serien.

• Da Dolten fylte 70 år (i år 2000) var det stor stas på Idrettshuset. I hemmelighet var følgende innkalt: Gerhard Skauge og Paul Danielsen fra Donn, Kristian Zakariassen fra Grane og Reidar Stølefjell fra Eydehavn. Dolten visste ingenting. Etter overraskelsen, som frembrakte en tåre i øyekroken, snudde han seg rundt og utbrøt: «Dyken he æ dribla mange gonge»... til stor latter fra hele fotballaget fra 60-åra, der de fleste på laget fra den gang var med i feiringen.

• På 1970-tallet startet Jon Lilletun Sentrum FK. Det var for å gi tilbud til litt belastet ungdom i Vennesla. De deltok i lavere divisjoner.

• På 1990-tallet ble Einar Homme tildelt Kongen Fortjenestemedalje for lang og tro tjeneste i fotballaktivitet. Det var ordfører John Edvard Olsen som overrakte på vegne av Kongen. Det var den ene gangen man så at Einar var litt myk og blank i øyekroken. Han var ellers kjent for å være nokså hard og tøff og lite påvirkelig.

• I denne perioden var det at Vindbjart hadde en meget dyktig fotballdommer: Tor Ivar Ruud eller Tossi som han ble kalt. Han var i en periode fast venstreback som spiller, men da han begynte å dømme avanserte han hurtig i gradene og endte opp med å dømme i 1.div., og gikk på linjen i eliteserien som linjedommer. En gang anulerte han utligningsmålet i slutt-sekundene i en eliteseriekamp mellom Strømsgodset og Moss i Drammen i 1996 og fikk meget pepper for det. Men da man fikk se TV-bildene i etterkant ble det bekreftet at Tor Ivar hadde rett, og Jostein Flo måtte be om unnskyldning i direktesendt TV. Tor Ivar måtte ha politiekskorte ut av garderoben etter kampen; så alvorlig er det å spille eller dømme fotball.

• I 1993 sto Sørlandshallen ferdig. Jeg var med i byggekomiteen, og det ble en flott innendørs fotballarena. På den tiden den fineste i Norge. Også Vindbjart hadde sine vintertreninger her, og det var så fullt at noen måtte begynne å trene kl.23.00 om kveldene. Hallen er fortsatt i bruk av de fleste lagene på Sørlandet, til kamper og treningsarena. Sågar

seriekamper i tippeligaen har gått her, når forholdene utendørs har vært umulige. Også EM-kamp for kvinner Norge-Sverige i midten av 1990-årene ble spilt innendørs med hele FIFA og UEFA –gjengen til stede. Det ble servert flotte snitter på tribunen i pausen for VIP'ene.

• I 1999 ble det startet ny klubb i Vennesla, der Sentrum FK ble innlemmet, og der all fotballaktivitet i bygda ble samlet under ett – til det som i dag kalles Vindbjart Fotballklubb, forkortet til VFK. Klubbens første leder var Nils Sverre Ingebretsen. Dagens leder er Thomas Schie og flest fotballkamper har Harald Reinhardttsen med 350 - nøyaktig. Andre spillere har vært: Geir Nordahl, Steinar Skeie (som også ble lagets trener), Ole Martin Omdal, Jan Roar Fredriksen, Jarle Stomnås, Geir Strand (spilte også på Start), Kenneth Bronebakk, Øyvind Rørås, Frank Anders Tambini, Halvard Tveiten, Dag Tore Fredriksen, Alfred T. Berntsen, Daniel Aase, Dag Stian Tallaksen, Øyvind Gausdal og Asbjørn Rike.

• Det er stor forskjell på laget som spilte på 60-tallet og i dag. Den gang var alle spillerne fra Vennesla. Det var stort sett «ingen» utenbygdsfra. Og det var ikke lov å melde overgang til andre klubber. En gang var Svein Holte tilbudt spill i IK Start, men Einar Homme, Sveins onkel, meddelte sporenstreks at Svein ville bli utmeldt av familien dersom han gikk til Start. Sånn var det.

• I dag er det motsatt. Få spillere på A-laget til VFK er ekte venndøler. Det er kanskje derfor at det ikke er så fyldige tribuner som den gang – det er få man kjenner. Ikke sjelden var det 1000, 1400, 1700, 1900, 2100 og opp mot tidligere nevnte over 3000 tilskuere. «Alle» spillerne på banen var av kjente venneslafamilier – og hadde familien på tribunen.

• På bortekampene var det satt opp busser og det kunne gjerne være 2-3 busser til f.eks. Flekkefjord, hvis man da ikke tok toget. Og spillerne hadde med seg koner og barn i Vindbjartbussen.

*Ingen spillere hadde betalt for å spille fotball. Alle var ekte amatører uten vederlag. Det eneste var premiering på årsfestene for oppnådde 100 kamper, 200, 250, 300, osv. I dag får spillerne betalt og må skrive kontrakt. Spillere kjøpes og selges for penger.

• I denne perioden var det kun naturgress som gjaldt – i verste fall en grusbane. Verst var det i Vågsbygd med koksgrus som underlag. Kunstgress som benyttes nå var den gang ukjent. Sånn sett får man mye bedre baner nå enn tidligere, spesielt tidlig på våren eller sent på høsten. Da kunne banene nesten være gjørmehull. Første kunstgressbane i Norge var det Harstad IL som fikk i 1977.

*I perioden vi snakker om var det trening max. 3-4 ganger pr. uke, mens det nå kan være 5-6 økter eller kanskje til og med 6-7, men vi hadde lange og harde økter, som gjorde at Vindbjart alltid hadde god kondisjon.

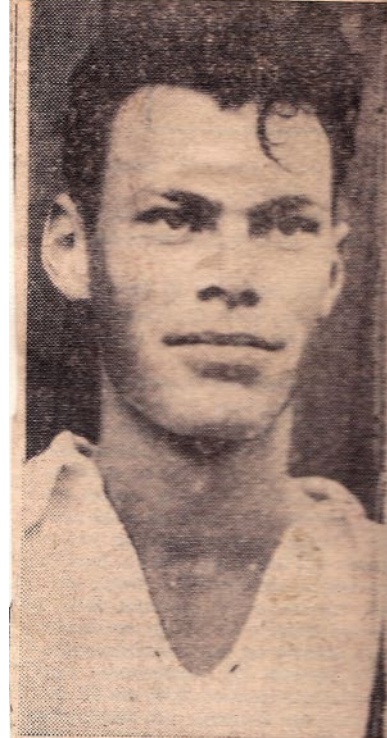
- I 60-åra spilte man i denne formasjon: keeper, 3 forsvarere, 2 på midtbanen og 5 i løperrekka. Nå er det andre oppstillinger som gjelder, f.eks.: Keeper, 4 forsvarere, 4 på midtbanen og 2 fremme i angrepet. Formasjonen vi kjenner som 4-4-2.

- Den gang jeg var aktiv lærte vi også at innenfor egen 16 –meter var det saliggjørende å avklare til corner eller innkast i trengte posisjoner, mens i dag lærer man at man skal SPILLE seg ut fra egen 16 meter. Det kan gi unødvendige baklengsmål hvis man mislykkes, og «krydderfotball» smaker ikke alltid av godt krydder...

- At verden er forandret kan man også se på dette: I 1961 kostet det å gå på kamp på Moseidmoen kr. 3,- for voksne og kr. 1,- for barn. I dag er prisen kr. 100,- for voksne.

Tar ikke med stoff om kvinnefotball i Vennesla, bedriftsfotball (kunne vært eget tema, da aktiviteten i en periode var betydelig. Ble selv bank-NM-vinner med Bankenes BIL) eller saker relatert til Øvrebø IL og KFUM (Reidar Guse, Nils Olav Larsen, Jan Ragnar Hagen m.fl.), da jeg husker lite/kjenner dårlig til dette. Har med mest om «min tid» i Venneslafotballen.

Takk for oppmerksomheten!

Kjell Homme, Vindbjart, topper scoringstabellen klart. Her er han fotografert etter sine fire goaler på Nedenes lørdag.

Scoringstabellen

Kjell Homme
overlegen nr. 1

Kjell Homme, Vindbjart, inn- tar etter denne serieomgang en desidert førsteplass på scoringstabellen for landsdelsse- rien. Han ligger i en klasse for seg med 12 scoringer, mens nestemann Reidar Andersen, Sørfjell, som lenge ledet, frem- deles bare har seks. Vidar Mør- terud, Jerv, er for øvrig rykket opp på samme antall mål

Fra det gamle album

// Havredyrking på Kringlemyr, Kvarsteinheia, under krigen. Fra venstre: mor Gunhild Jensen (f. 1881) med datter Maren Kvarstein (f. 1909) og sønn Jens Thomassen (f. 1905). Kringlemyr ligger ca. 6-700 meter nord for det mer kjente Sagevannet. (Foto fra Toralf Kvarstein). //

// Høystakk i Skau-Skau, like ved Sagevannet. Fra venstre: Ragnvald Senum (f. 1904), Aslaug Fredwall (f. Senum i 1911) og en kar fra Glattetre. (Foto utlånt av Torunn Fredwall). //

Karoline Egebakken forteller

(født 1853)

Gjenfortalt av
Emilie Marie Andresen

Da Karoline ble 80 år i 1933, ble hun intervjuet av avisen Sørlandet. Avisen hadde da som overskrift: «En 80 årig kvinne i Vennesla som daglig steller huset og 3 kyr.»

Journalisten, med signaturen J.N. skrev:

Jeg hadde fått høre at gamle Karoline Egebakken kan feire sin 80-års fødselsdag 8. januar og bestemte mig straks for å prøve å få et lite fødselsdagintervju med den gamle dame. Jeg hadde hørt at hun etter alderen var svært rask og rørig, men da jeg kom op til hennes hjem, blev jeg opriktig forbauset over å finne henne i fullt arbeid med husets stell.

Det tør være et nokså sjeldent tilfelle, men gamle Karoline steller virkelig alene hus og fjøset for sin eldste sønn, som nu er enkemann. Og det til tross for at hun gjennom hele sitt lange liv har levet et liv i hardt arbeid og strev.

Til å begynne med har hun ikke videre lyst på å fortelle noe for bladet. Men da jeg så begynner å spørre om forholdene i Vennesla i gamle dager, griper minnene henne og jeg kan merke hvordan hun liksom lever op igjen de dager som var – og som aldri kommer tilbake.

Gamle Karoline er født i Lunden 8. januar 1853. I hennes barndom og ungdom eiedes sagbruket i Vigelandssossen av Wildt, som også eide Vigeland gård og hadde en masse husmenn. Hennes far, Jens Lunden, og mannen «i Dalen» var de eneste selveiere, ellers var det bare husmenn på Vikeland. Hun forteller at forholdene den gang var adskillig trangere enn folk i våre dager kan tenke sig. Selv i hennes hjem, som hørte til de tålig godt økonomisk stillede, var det ofte at de måtte spise bare grovt brød med «knøst» til – uten smør. Klærne var nok heller ikke fullt så fine som den ungdommen nu får, sier hun. Og en kan skjønne at hun ikke er bare tilfreds med vår tids ungdom.

- Måtte du tidlig ut og tjene ditt brød? spør jeg.

- Ja, det var vanlig at vi måtte ut i konfirmasjonsalderen, og mange før den tid. Da jeg gikk for presten, tjente jeg på Ravnås, og derfra måtte vi gå over heia til Øvrebø, det var omkring 1 ½ mils vei. Det var opp klokken 4 om morgenen, så vi kunne være fremme klokka 10. Vi gikk mange sammen – men nu er de døde alle de andre, jeg er alene igjen - - -

Senere tjente jeg 2 ½ år i Topdal, på Hamre, for 40 daler om året og et par lersko – det tok vi til takke med den gangen.

Siden var jeg hjemme en tid og blev så gift med Ingebret Kristensen som var merker for Wildt og ellers arbeidet ved sagbruket. Om vinteren stod sagbruket, og folkene måtte da få mel og de

nødvendige fødevarer på borg hos Wildt. Om våren og sommeren var det så å slite av sig gjelden så godt en kunde.

Vi hadde 9 barn og 5 av disse lever, 3 sønner og 2 døtre. Mannen døde for over 10 år siden og så var jeg alene om å opholde familien. En stor hjelp var det at barna tok sig så godt op og hjalp til efter som de vokste op. Så det gikk da å slå sig igjennem, en god helse har også hjulpet til.

- Forholdene er altså meget forandret i din tid på de fleste områder?

- Ja, det skal være visst. Masser av hus kom det, særlig etter at fabrikkene kom til, så bygda er helt ukjennelig. Da dampbåten oppover Torridalselva begynte å gå, var det et stort fremskritt, syntes vi. Så kom den nye veien og til sist jernbanen for omkring 40 år siden. Og nu har vi jo biler, så folk behøver bare gå utenfor døren for å stige på bilen. Jo, her er forandring!

- Hva drev husmennene og arbeiderne med vinterstid, når sagbruket stod stille?

- Mange gikk på jakt; min far var således en flink jeger og tok masse av fugl med hov, som de brukte den tiden. Han skjøt også rev og tilmed en bjørn en gang. Det var nok inne på Moseidheia at bamsen falt, ellers var det ikke så rent sjelden i fars tid at det var bjørn, særlig om vinteren.

- Det var vel andre skikker også i de dager enn nu?

- Ja, på mange vis. Brylluper måtte vare i minst 2 dager skulde det være noe tess. Vårt bryllup varte i 2 dager. En merkelig skikk var det at alle bryllupsgjestene skulde gå til kirke med kjøgemesteren og brurfolkene i spissen.

Første prekenen efter bryllupet måtte de nygifte «gå unge folk» til kirken. Også da skulde kjøgemesteren gå foran og vise ungfolket til sæte i kirken. Jørgen Holehaugen var hele bygdens kjøgemester, ingen var som han.

Samtalen svinger inn på både det ene og det annet område. – Gamle Karoline har sin egen mening om tingene, og jeg forstår at hun fremdeles følger med i dagens liv og hendinger med stor interesse. Jeg får også vite at hun daglig følger med i avisene og leser «Sørlandet». Men å skrive det ned alt vil bli for meget spalterum, og jeg tar avskjed med den gamle, staute kvinne og ønsker alt godt for de år som kommer.

Præmieskirend

Fædrelandsvennen 29. februar 1888

Præmieskirend afholdtes i lørdags i Vennesland, specielt for Kvarstens og Vigelands Skolekredse, med i alt 18 Deltagere, hvoraf 16 fra Kvarstens og 2 fra Vigelands Skolekreds. Deltagerne var delte i 2 Klasser med 14aars Alderen som Grændse. Præmievinderne i 1ste Klasse (under 14 Aar) var følgende: Gunvald Tønnesen Vigeland 1ste Pr., Jørgen Markussen Aabøl 2den Pr., Jakob Horrisland Vigeland 3die Pr., Ole Gunvaldsen Heisel 4de Pr., Oluf Berntsen Heisel 5te Pr. I 2den Klasse (over 14 Aar): Kristian Olsen Kvarsten 1ste Pr., Aasmund Rynning Kvarsten 2den Pr., Johan Berntsen Heisel 3die Pr., Anders Olsen Buekleiv, Kvarsten 4de Pr.

Som Prisdommere fungerede Skovtilsynsmand A. Balchen, Landhandler Ole Aabøl, Arbeiderformand Nils Rasmussen Vigeland og Lærerne Eivindson

og Horrisland. Før Præmieuddelingen redegjorde Lærer Eivindson for Hensigten med det afholdte Præmieskirend; han betonedede særlig Gavnligheden af denne prægtige Sport og opfordrede Deltagere og Tilskuere til at udvikle den mer end hidtil havde været Tilfælde her i Bygden. Derefter redegjorde han for hvilke Egenskaber der under Bedømmelsen særlig var taget Hensyn til. Efter Præmieuddelingen udbragtes et tredobbelt Hurra for Præmievinderne. Tilslut talte Lærer Horrisland nogle opmundtrende Ord til dem som ikke havde opnaaet Præmie, samt stillede i Udsigt et lignende Skirend til næste Vinter. Lærer Eivindson udbragte et «Leve Skisporten i Vennesland», der besvaredes med rungende Hurraer fra Forsamlingen.

“Ei vakker skulehageutstilling paa Kvarstein skule i gaar”

- fra Agder Tidend 22. september 1925

Gjenfortalt av
Emilie Marie Andresen

Mange glade skuleborn og bognande grønsakbord

Paa Kvarstein skule i Vennesla hev ein no drive med skulehage i 4 aar, og det er hugnadsamt og forvitnelegt aa sjaa kva ein hev drive det til med denne skulehagen. Alt er so velstelt og fint forseggjort i hagen at det er plent som aa koma paa vitjing i det vakraste gartneri. Det er alle slag grønsaker, lubne og frodige paa utstukne, regelrette felt og ein finn ogso bærbuskor og blomar, som er verna um og stelt av smaa ihuga barnehender under kunnig tilsyn av lærar Eivindson som er primusen i dette tiltak og hev gjort eit verdfullt og godt arbeid for skulehagesaki.

Hagen er paa umlag 800 kvadratmeter, og kvart barn hev eit felt paa 7 ½ kvadratmeter. Her dyrkar dei so ymse slag grønsaker, og fylgjer arbeidet og vokstren, fraa jordi vert stelt og saadd um vaaren til grøda vert teke upp av jordi um hausten. Borni fær daa det dei dyrkar, upptil 50 kg av ymse slag grønsaker med seg heim. Ein skynar kva interesse dette skaper hjaa borni, og kva nytte dei fær av opplæringi seinare gjennom livet.

I gaar hadde lærar Eivindson skipa til utstilling, der kvart barn syntte fram eit utval av dei finaste grønsaker. Gartnar Johnsen var prisdomar og gjekk langs bordi i skulestova og feste ein liten lapp paa

kvar gruppe. Der var umlag 31 nr og dei mange barneandlit straala som ei sol daa dei fekk premie for velgjort arbeid. Skulestyret og lærarane var innbedne, og mange foreldre var møtt fram, so det var ei rørsle og eit liv som paa «Den norske vika». Etter ei kaffikvild heldt gartnar Johnsen foredrag um grønsakdyrking og hausting og lagring av grønsaker. Det var eit greidt og klaart foredrag. Lærar Eivindson takka gartnar Johnsen for foredraget og for den interesse han hadde synt for skulehagen. Formannen i skulestyret, G.O. Honnemyr retta ein takk til lærar Eivindson for det dugande arbeid med skulehagen, og han vilde ogso takka borni fordi dei hadde vore so flinke og synt slik interesse.

Me set her namni paa dei borni som fekk 1. og 2. premie: 1. pr.: Anna Fredwall, Dagny Andersen, Guri Kvarstein, Oddvar Eivindson, Borghild Jørgensen. 2. premie: Alf Enersen, Magda Neset, Edvin Andresen, Bjarne Nodeland, Svenning Svensen, Ottar Aas, Torvald Aabel, Torgeir Kvarstein, Vilhelm Fredwall, Toralf Mykland, Jakob Aabel, Torkel Neset, Inger Sagedal, Ellen Jakobsen, Kari Aas. Det er 3. og 4. klasse som hev stelt med skulehagen, og jentone hev jamt yver vore flinkaste. Det er meiningi at borni skal faa bærbuskor i premie og ymse slikt dei kan bruke i hagen heime. Ogso paa Vikeland og Hunsfos skular arbeider dei med aa faa istand skulehagar, og det er eit tiltak som er all æra verd og som alle folkeskular burde leggja seg etter.

// Klassebilde fra Kvarstein skole 1922. Første rad fra v.: Dagny Moseidjord, Elevine Jakobsen, Åsta Aas, lærerinne Guro (Ljosland) Løtveit, lærer O.K. Eivindson, Berte Sagedal, Astri Kvarstein og Borghild Klepp. Andre rekke fra v.: Elna Neset, Olav Jørgensen Aabel, Arthur Ingemann Andresen, Elias Nygaard, Maren Kvarstein, Magnhild Jørgensen. Tredje rekke fra v.: Hilda Fredwall, John Nordli Jensen, Oskar Moi, Vilhelm Fredwall, Arthur Kvarstein, Georg Salvesen, Nora Sandell, Tekla Jensen. Vi ser at også noen av plantene i skolehagen har kommet med på bildet. //
(Foto fra Edgar Andresen).

// Kvarstein skole, til høyre for skolen ser vi at noen barn arbeider i et område der det var skolehage. Helt i forgrunnen, i Skulebakken, ser vi flere kornstaur. //

Søndagskolene på tur

Gjenfortalt av

Emilie Marie Andresen

Den 28. juli 1915 stod følgende annonse i Fædrelandsvennen:

Hunsfos og Vigeland og Kvarsteins søndagskole har udflugt søndag 1ste august d.a. Fremmøde ved Vigelands bedehus kl. 9 form., derfra fottur til Aalefjær, hvor søt og tyk melk samt kaffe faaes kjøbt. Niste medtages. Kl. ½ 6 eftm. Avgang med dampb. «Fram» til Kristiansand, hvorfra fortsættes med toget kl. 7.15 aften til Vennesla. Billetpris: Med baat og tog for barn, 0,40, for voksne kr. 1,00. Elever og de der ønsker at bli elever, samt forældre, har adgang og er velkommen.

// Bildet over viser Kvarstein søndagsskole på tur til Sydestad i Heiselskogen, 1932. Det er lærer på Kvarstein skole, Sjur Løtveit, som har barn og voksne med seg. Han står som nr. 5 fra venstre. Helt til venstre i samme rad, ser vi Sigrid Bronebakk (gift Holmane) med dattera Julie. Dessverre har jeg ikke navn på flere. (Foto fra Olaug og Kari Aas). //

Litt om “skulane” i Vennesla før i tida

Tekst av

Olav K. Eivindson

Min bestefar, Olav K. Eivindson, var en av de tidlige lærere i Vennesla. Den første lærerjobben han hadde, var på Omdal skule. Neste lærerjobb var på Kvarstein skule. Der ble han helt fram til han gikk av med pensjon.

På Kvarstein ble han gift med Inger, som kom fra Heisel. De hadde egen leilighet i skulen. Etter hvert fikk de en barneflokk, på to jenter og fire gutter. Til sammen hadde Olav K. en tjenestetid på Kvarstein skule på 42 år.

Andre kommunale skuler var Vennesla skule, Samkom skule og Eikeland skule. Hunsfos Fabrikker og Vigelands Brug ble pålagt å opprette egne skuler for barna til sine arbeidere. Det var det som kalles «brugsskuler». I den første tida hette det «skule» i Vennesla. Dvs. landsmål (det vi nå kaller nynorsk). For de «finere» funksjonærene på bedriftene var dette ikke godt nok, så de startet egen «skole», som ble kalt «riksmålskole». Den ble bygget der hvor Hunsfoss skole nå ligger.

Det var ikke noen videregående skoler i Vennesla, før det kom «framhaldsskole». Ungene til «finere» folk, måtte ta toget til byen, for å gå på middelskole eller andre høyere skoler.

Jeg kan nevne, at min mor, onkler og tanter, som bodde i Rona på Jeppestøl, startet på Omdal skule. Men de måtte flytte over til barneskulen på Mykland, da myndighetene i Vennesla oppdaget at Rona lå i Iveland kommune. På grunn av den lange veien mellom Rona og Mykland, måtte ungene fra Rona innkvarteres rundt på de forskjellige gårdene på Mykland.

Jeg må nevne et par historier, som hadde med skolegang å gjøre:

Min svigerfar, Torkel Hodnemyr, bodde på Skaiåheia. En morgen kom han, og hans søsken for sent på skulen, og lærer Engesland spurte om årsaken til at de var seine.

Svaret han fikk var:

- *Mor døde i natt.*

En annen historie handler om at en dag kom bonden fra Kuastøl over heia til Mykland. Der traff han «gamle» Ola Mykland, som spurte hvilke ærend han var ute i. Jo, bonden svarte at han var innkalt til myndighetene i Iveland, fordi han ikke hadde sendt sine barn på skulen. Ola spurte:

- *He ongane dine vore sjuke?*

Og, bonden svarte som sant var at de hadde jo hatt meslinger, kikhoste og andre barnesjukdommer.

Da kom «gamle» Ola med følgende forslag:

- *Bare sei at dei he vore sjuke, så dei ikkje kunne gå på skulen.*

Det gikk greit i retten. Bonden ble frikjent, og det kom syv nye elever til Mykland skule, i alder fra syv år til konfirmasjonsalderen.

Historier fra Vennesla i krigstiden

Tekst av
Olav K. Eivindson

Bruk av tobakk

Det var vanlig at mannfolkene brukte tobakk, av forskjellig slag. Røketobakk, snus, og skrå. De som brukte skrå måtte jo spytte av og til. Inne på butikkene stod det «spyttebakker» lagelig plassert. Mannfolkene spyttet ut tygd skrå, med stor presisjon, bort i spyttebakken. Noen eldre damer tygde også skråtobakk. De spyttet i «grua», eller i vedkomfyren. Andreas Vennesland brukte skrå. Jeg spurte han hvor gammel han var, da han begynte å bruke tobakk. Han svarte at han var syv år gammel. Det var svenske rallare, som jobba på Setesdalsbanen, som lærte han opp til å bruke tobakk.

Heimeavla tobakk

Under krigen var det meget vanskelig å få kjøpt tobakk, fordi tobakken var sterkt rasjonert. Derfor begynte mannfolkene å dyrke egen tobakk, «heimeavla» ble den kalt. Det var forskjellige typer tobakk som ble dyrket. De mest alminnelige typene var Havanna og Bondetobakk. «Kjøpetobakken» ble kalt for «steppegiras». Om høsten ble tobakksbladene høstet inn, og hengt opp til tork, før den kunne røkes.

Steling av tobakks blader

Familien Høland på Graslia hadde en stor, fin solsikkeblomst, ca. 2 meter høy i hagen sin. En morgen de kom ut i hagen, var solsikken ribbet for alle blomstene. Bare stilken stod igjen. Noen hadde trodd at solsikken var Bondetobakk, og regnet med å få seg noen gode røyker av blomstene. Tobakken var veldig ettertraktet, og ble solgt, eller byttet bort i matvarer.

Matvarer under krigen

Tekst av
Olav K. Eivindson

Poteter og korn

Poteter og korn var vel de mest ettertraktede matvarer som ble dyrket under krigen. Poteter ble brukt til mange forskjellige matretter. For å nevne noen: Vanlige kokte poteter. Stekte poteter. Potetsuppe. Potetgrøt. Poteter blandet i smør. Korn ble i stor utstrekning brukt til bakverk; brød og kaker, flatbrød - og sauser. Havre ble til havregryn, og for ikke å glemme, havresuppe. Smør var sterkt rasjonert, så folk stekte ofte maten sin i tran. Det lukta «pyton» i heile huset.

Bærplukking

Bærplukking, av forskjellige slag, stod høyt i kurs. Alle som hadde mulighet til en hage, plantet jordbær, bringebær, rips eller andre hagebær. I skogen fant man blåbær, som mange var ute og plukket på ettersommeren. Likeså tyttebær, som var mest i «skuddet». Disse var underlagt strenge regler for når en hadde lov til å plukke dem. Folk som var ute og plukket tyttebær, før den lovlige datoen, kunne vente seg en klekkelig mulkt.

Fisking

Fisking, både i ferskvann, og i sjøen, var meget benyttet til «matauk». Fisking i ferskvann, foregikk med stang og «beide», flue eller andre redskaper. Vi fisket også meget i sjøen. Ålefjær lå lagelig til, og iblant stimte fisken inn fjorden, så det var bare å hale opp fisk. En gang fikk jeg og en kamerat over 1000 makrell på en helg. Dagen etter, da vi kom heim fra Ålefjær, måtte vi rundt i bygda og dele ut fisk til venner og bekjente. Det var virkelig moro.

«Nix mere pus»

Tyske soldater var stadig på utkikk etter mat, så de prøvde seg på svartebørsen, akkurat som nordmennene. Noen gutter på Graslia hadde funnet ut at de skulle tilby kaninkjøtt til soldatene. De «knerta» like godt noen katter, flådde, og solgte de som kaninkjøtt til tyskerne. Etter en stund ble det «bråstopp» i kjøtthandelen. I følge «kjøttselgerne» hadde tyskerne oppdaget hva de hadde kjøpt, så neste gang guttene kom til dem, fikk de beskjed: «Nix mere pus».

Edrueligheten før i tida

Tekst av
Olav K. Eivindson

Det kan være interessant å se litt på edrueligheten i Vennesla, før i tida. Det var jo ikke bare avholdsfolk i bygda.

Fra gammelt av, var det vanlig å brygge «juleøl». I første rekke det som kaltes Tomtens-øl. En viktig del i ølet, var avkok av einer. Det ølet minnes jeg med stor glede. Det var uten promille, men smakte veldig godt, både for voksne og barn. Det erstattet brus, som var «kjøpedrikk», og som vi sjelden fikk smake på.

Sterkere øl, som ble laget av mannfolk, kaltes for «brygg», og for fleip, ble det sagt at det utløste to til tre slåsskamper pr. flaske. De ble vel ansett i visse kretser, de som kunne lage godt brygg. Det er mange historier som har sammenheng med brygging, eller heimebrenning i Vennesla.

Prøvesmaking

Jeg kan nevne et tilfelle, der det ble invitert til en «prøvesmaking» av brygget fra en brygg-dunk, som var satt oppe i Venneslaheia. Da «bryggmesteren» tok av lokket på dunken, lå det en død mus og fløt i brygget. Men det gikk greit. «Bryggmesteren» tok musa i halen, ristet brygget av musa opp i dunken, og inviterte kameratene sine til prøvesmakingen. Historien forteller ikke hvor mange som smakte. I et tilfelle kom det en Venneslamann inn på landhandelen, og skulle kjøpe 20 kilo sukker og 5 kilo gjær. Kundene i butikken kikket litt forundret bort på mannen, som greit og enkelt sier til ekspeditøren: - Ja, nå ska det bli fres på kagane mi ska bage.

Heimebrenning

I «Forbudstiden», da det ble forbudt å selge brennevin fra Vinmonopol og restauranter, ble det stor etterspørsel etter «sterke» drikkevarer. I første rekke var det heimebrent som kom i «skuddet», men teknisk sprit, dvs. denaturert sprit ble meget ettertraktet. Samtidig var det stor arbeidsledighet i tredveårene, så mange begynte å brenne heimebrent for salg. Det resulterte i mange episoder, anmeldelser og rettsaker for folk som produserte og kjøpte ulovlige drikkevarer. Det hente også at noen drakk «tresprit», dvs. teknisk sprit, som kunne medføre blindhet. Enkelte typer hårvann ble også brukt som drikkevare. Kravet ble etterhvert at hårvann måtte være uten sprit.

Rettsaker om ulovelig salg av heimebrent

I et tilfelle var det en kar som bodde i nærheten av Ungdomslokalet som hadde drevet stor produksjon og salg av heimebrent. Han ble anmeldt, og det ble rettsak i det gamle skolebygget på Vennesla.

Mange av «kundene» måtte vitne om kjøp av heimebrent. Nå var ikke alle venndølene så godt kjent med vitnemål i retten, så det ble litt vanskelig for en av karene fra Ludeflaten. Dommeren, som antakelig var en noe yngre jurist, henvendte seg til vitnet med følgende rettleiding:

- Jeg sverger.

Vitnet kvitterte med:

- Javel.

Dommeren gjentok:

- Jeg sverger.

Men da ble vitnet litt irritert, og kvitterte med:

- Ja, så sverg for faen!

Det svaret kostet vitnet en klekkelig bot.

Produksjon av heimebrent

En kjenning av meg på Graslia, fortalte at han i sin «grønne» ungdom hadde vært med som «hjelpegutt» i et lag med eldre karer som dreiv med heimebrent-brenning på Moseidheia. De hadde rigget seg til på et lite jorde, ved siden av en bekk. Hjelpegutten måtte finne ved til «kokingen», bære vann, og gjøre annet arbeid for karene. Det må nevnes at «brenne-gjengen» ble arrestert til slutt, av lensmannsbetjenten i Vennesla.

Vinproduksjon

Det må nevnes at folk i Vennesla ble ganske gode til å lage vin til eget bruk. Som guttunge hørte jeg iblant at de voksne snakket om vinlegging, med «råstoff» som kirsebær, nyper, og diverse andre hagebær.

Husbygging

Etter krigen ble det satt i gang ganske mye husbygging i Vennesla. Deler av husbyggingen, spesielt støp av grunnmuren ble utført på dugnad, ved hjelp av familie og kamerater. Og til dugnaden var det vanlig at det ble spandert noe godt å drikke. Til en vanlig tomt gikk det med et par flasker brennevin, pluss noen flasker øl. (Det hente at karene glemte å fylle i sementen i blandinga når arbeidet hadde foregått i mange timer).

Steiner som har navn i Kvarsteinskogen

Tekst av

Emilie Marie Andresen

I Kvarsteinskogen kjenner jeg til tre steiner som har et navn. Kanskje du kjenner til navngitte steiner i andre trakter i Vennesla? Del dem gjerne med oss i neste årsskrift.

Sletteheisteinen (øverst)

Sletteheisteinen var byttestein mellom Vennesla og Tveit sogn, og også byttestein mellom eiendommer. Steinen ligger på et heiedrag like ved Eilefsmyr, Slettehei. Sletteheisteinen fant balansen en gang i istida.

Kløversteinane (midten)

Navnet kommer av norrønt klofi som betyr kløft. Klovningr betyr «klovning, stein eller berg som er klovna». Steinene ligger like ved skogsbilveien inn til Linvann. Når du har nådd toppen av Ormekleiv, kommer du til en liten nedoverbakke, og der ser du Kløversteinane på venstre side av veien.

Kongestolen (nederst)

Fra Kløversteinane går vi drøyt 150 meter lenger innover skogsbilveien. På venstre side av veien ser vi da Kongestolen. Flere steiner danner til sammen en formasjon som minner om en stol med skammel.

Vinterbilder

fra Vikeland

Foto: Emilie Marie Andersen, 2014-2016

// Vinter i Rødbyen. //

// Over: Vigelands Brugsskole. //

// Venstre: Huntonit. Over: Rødbyen. //

// Over: Vigeland hovedgård. Under: Forpakterboligen (Otra House) og Løa. //

// Vigeland hovedgård og Løa, vinteren 2016. //

**SPAREBANKEN
SØR**

Vedtekter for Vennesla historielag

§ 1: Medlemskap og virkeområde

Medlemskapet er åpent for alle. Vennesla Historielag har sitt virkeområde i Vennesla sogn.

§ 2: Formål

Lagets formål er:

- Å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- Å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- Å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- Å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.
- Å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- Å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og andre skrifter om Sognets historie.
- Å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

For å nå målsettingen skal laget samarbeide med andre historielag og Agder Historielag.

§ 3: Årsmøtet

Årsmøtet er lagets høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars måned. Ekstraordinært årsmøte innkalles når styret finner det formåls-tjenelig. Årsmøtet bekjentgjøres i dagspressen og innkalles med minimum 2 ukers varsel.

Årsmøtet behandler: Årsberetning, regnskap og fastsetter medlemskontigenten.

Dessuten foretas det valg på leder, sekretær og kasserer, samt 4 styremedlemmer og 3 varamedlemmer.

I tillegg kan Hunsfos Historielag velge en representant til styret.

Videre velges 2 revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte.

Lagets leder velges for 1 år, de øvrige medlemmer og av styret velges for 2 år. Varamedlemmer, revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte velges for 1 år.

Saker som skal behandles av årsmøtet må være oversendt styret senest en uke før årsmøtet.

§ 4: Styret

Styret administrerer og leder lagets arbeid i årsmøteperioden. Styret er beslutningsdyktig når minst 4 medlemmer er til stede og innkallingen er foretatt på vanlig måte. 1.varamedlem innkalles fast til styremøtene.

Styret foretar valg på nestleder og representanter til offentlige utvalg, styrer og råd. Funksjonstiden er 1 år.

De valgte representanter fremlegger uoppfordret rapporter, årsmeldinger og referater fra møter i de respektive utvalg, styrer og råd.

Videre er styret lagets kontaktledd med andre historielag og med de kommunale myndigheter.

Styret forvalter lagets eiendeler.

§ 5: Arkivering

Innsamlet skriftlig materiale, originalmanuskripter til lagets årsskrifter, m.m., og lydbånd- og videoopptak foretatt i lagets regi skal, i den utstrekning styret finner det formålstjenelig, deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

§ 6: Inaktivitet

Dersom styret ikke holder årsmøte i to (2) påfølgende år, kan en frivillig gruppe av lagets medlemmer, etter vanlig kunngjøring, holde årsmøte. Det foretas valg på nytt styre, som overtar det gamle styrets rettigheter og plikter.

§ 7: Oppløsning

Oppløsning av laget kan bare skje etter enstemmig årsmøtevedtak. Styret i Agder Historielag skal konsulteres.

Lagets midler kan overføres til andre historielag i kommunen, eller stilles til disposisjon for tiltak i kommunen, som samsvarer med lagets formål.

Lagets arkiv deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

Revidert på Vennesla Historielags årsmøte 19.mars 2009.

Medlemsliste

ABRAHAMSEN, Bjarne Egil
ABRAHAMSEN, Terje
ABRAHAMSEN, Vidar
ABUSLAND, Aud Kirsten
AMUNDSEN, Signe
ANDERSEN, Gerd Lillian Falkum
ANDERSEN, Greta
ANDERSEN, Jan Erik
ANDERSEN, Kai Anstein
ANDERSEN, Ruth
ANDERSEN, Tore Ludvig
ANDREASSEN, Johnny
ANDRESEN, Emilie Marie
ARNTZEN, Ove Holmquist
ARNTZEN, Rolf Holmquist
ASKEDAL, Aslaug
ASLAKSEN, Morten
AUNE, William
ØSTERHUS, Anna
BACK, Anders Ronald
BAKKEN, Bjørn
BAKKEN, Daniel
BAKKEN, Knut John
BAKKEN Tor Endre Viksnes
BAKKEN, Inger
BAKKEN, Øyvind
BARSGÅRD, Solveig
BERG, Arnhild
BERGESEN, Eli Wenche H.
BERGKVIST, Roy
BERGSSNOV, Tordis Marie
BERNTSEN, Sylvi Tambini
BIRKELAND, Trygve Harald
BJELLÅS, Yngvill Gunnbjørg F.
BJERKLI, Unni Elisabeth
BJORÅ, Øystein
RAKKESTAD, Mona
BJØRK, Mona
BJØRNSHEI, Ragnhild
BJØRNSHEI, Reidar Olaf
BLINDBÆK, Terje
BRULID, Aud Venke Renstrøm
BRYNE, Edith
BRYNE, Odd Egil
BRØVIG, Anne Siri
BÅRDSEN, Anne Berit
DJUPESLAND, Kåre
DROLSUM, Rita Lunden
DØVIK, Bjørg
DØVIK, Einar
DØVIK, Odd Terje
EGELANDSAA, Odd
EGELANDSAA, Sylvi
EIDET, Svein Egil
EIKELAND, Gregar
EIKELAND, Kari Ingebjørg
EILERTSEN, Arne
EINSTABLAND, Inger
EIVINDSON, Olav
EIVINDSON Olav Kr.
ERICHSEN, Linda
ERIKSEN, Aud Valborg
ERIKSEN, Einar
ERIKSEN, Geir
FJELLESTAD, Ellen
FJERMEDAL, Brita
FLØRNES, Unn
FORGARD, Bjørg
FREDRIKSEN, Berit
FRIBERG, Inger Lise
FROLAND, Inger Marit
FROLAND, Per Kristian

FRØYSA, Kirsten
FRØYSA, Torfinn
FURUBORG, Hans Petter
GAUDESTAD, Osmund
GAUTESTAD, Torhild
GISLEFOSS, Gerd Solveig
GRUNDETJERN, Bjarne Kåre
GRUNDETJERN, Oline
GUNDERSEN, Gerd Try
GUNDERSEN, Ingjerd
GUNDERSEN, Roald
GUNSTENSEN, Astrid
HAGEN, Allis Bjørnshei
HAGEN, Borghild
HAGEN, Randi
HAMMEN, Lilliann
HANNEVIK, Yngvar
HANSEN, Anne Britt
HANSEN, Emil Andreas
HANSEN, Finn Oskar
HANSEN, Gerd Wiik
HANSEN, Ole Johnny
HANSEN, Jan
HANSEN, Jane
HANSEN, Kjell Guttorm
HANSEN, Ragnhild Eidet
HANSEN, Margit Leesland
HARKET, Martin
HAUG, Turid
HAUGLAND, Allis
HAUGLAND, Sonja
HAUS, Thorkild Odd
HEGLAND, Anne Marie
HEGLAND, Reidar
HEGLAND, Rune
BERNTSEN, Oddveig
HEISELDAL, Odd Åge
HEISTAD, Ole Gunnar
HENRIKSEN, Arve
HODNEMYR, Alf
HODNEMYR, Gerd
HODNEMYR, Jørdis
NORDBØ, Reidar
HOLBERG, Aud Karin
HOLBERG, Ellen Klepp
HOLBERG, Kjell
HOLMENE, Jens Olav
HOMME, Bjørg
HONNEMYR, Anne Berit
HONNEMYR, Finn
HONNEMYR, Håkon
HARRIGMO, Kirsten J.
HÅVERSTAD, Kåre
GUNDERSEN, Ingrid
INGEBRETSEN, Finn
ISAKSEN, Odd Willy
IVERSEN, Reidar Jortveit
JAKOBSEN, Torhild Nordal
JAKOBSEN, Øivind
JENSEN, Bernt
JENSEN, Gunnar
JENSEN, Gunnar Willy
JOHANNESSEN, Gro B.
JOHANSEN, Bjørg
JORTVEIT, Trygve
JORTVEIT, Åse
KALSNES, Magne
KARLSEN, Jan Kåre
KJELVIK, Olene Kristine B.
KLEPP, Magne Gustav
KLEV, Astrid Fardal
KNOBEL, Ellen

KOLAND, Linda Brovig
KRISTIANSEN, Karin Bryne
KRISTIANSEN, Randi Marie
KROGSTAD, Arne
KVARSTEIN, Bernt
LARSEN, Øystein
LARSSON, Freddy
LEDANG, Jan
LELAND, Ingjerd
LELAND, John
LIE, Egil
LIE, Helga
LIE, Jarl Øystein
LIE, Kåre
LIE, Sverre Ravnsborg
LIMM, John Aleksander
LUNDE, Dagny Marie
LUNDEN, Jan Olav
LUNDEN, Oddbjørn
LUNDEVOLD, Lillian
MANGSETH, Ingjerd
MARTENS, Ronny
MARTINSEN, Paul S.
MARTINSEN, Øystein
MELLING, Alf
MELLING, Inger Britt
MJÅLAND, Ingeborg Sofie
MJÅLAND, Mary
MOEN, Olav
MOSEID, Torgeir
MYHRE, Åvald
NESET, Tone
NILSEN, Jan
NILSEN, Stein Magne Hagen
NORDGARDEN, Torgrim
NORDHAGEN, Helge
NORDHØY, Liv Reidun
NORDLI, Odd Arild
NORDVIK, Anne Britt
NORDVOLD, Solveig O.
OLSEN, Ingunn
OLSEN, Lillian Holberg
OLSEN, Liv Bjellås
OLSEN, Svein Harald
OLSEN, Oddvin Jarl
OLSEN, Solfrid
OLSEN, Sven Aage
OLSEN, Kirsten Reidun
OLSEN, Torbjørn Harald
OLSSON, Henny
OMDAL, Aud
OMDAL, Dag Søren
OMDAL, Ellinor
OMDAL, Målfrid
OMDAL, Roald
PEERSEN, Erik
PREMAK, Tonni
RASMUSSEN, Kjell
RAVNEVAND, Dagfinn
RENSTRØM, Andor
RENSTRØM, Torhild Berg
REYMERT, Liv Randi
ROBSTAD, Bjørn
ROBSTAD, Inger Johanne
ROBSTAD, Ellen Nora
ROBSTAD, Erna Irene
ROBSTAD, Tore
ROBSTAD, Gunvor
ROBSTAD, Liv
ROBSTAD, Terje
ROBSTAD, Solveig
ROBSTAD, Svein

ROBSTAD, Tor Robert
ROLAND, Bjørg Reidun
RUENES, Jon Terje
RUENES, Oddmund
RUENES, Torunn
RYSSTAD, Anne Synnøve
RYSSTAD, Oddvar
RYSSTAD, Knut
RYSSTAD, Signe
RØED, Alf
RØLLAND Liv Kirsten
RØLLAND, Øyvind
ANDERSEN, Torhild
RØNNING, Marit Wiik
RØNNING, Trygve
SAGEN, Gudmund
SAGEN, Randi
SALVESEN, Øystein
SANDÅKER, Asbjørn
SANDÅKER, Ingrid
SANDÅKER, Svein
SCHELLINGERHOUT, Anna B.
SILJAN, Sigmund
SJØBERG, Rigmor
SKOMEDAL, Tor
SKULLERUD, Ester
SLETTEDAL, Dagfinn
SMISET, Margit
SOLHEIM, Erling
STALLEMO, Målfrid
STOKKELAND, Rolf
STOKKELAND, Turid
STRANDBERG, Arne
STRANDBERG, Tor Jeppestøl
STRENGENES, Gudrun
STRENGENES, Roy
STRØMME, Magne
STÅHL, Aksel H.
SYVERTSEN, Bjørn
SYVERTSEN, Ellinor
SYVERTSEN, Rolf
TANGSTAD, Wenche
THARALDSEN, Peder Randulf
ULSTEIN, Laila
ULVØY, Torunn
UPSTAD, Ellen Haus
VASSBØ, Marion
VENNESLA VGS, Anne Erfjord
VORELAND, Åse
WIIG, Willy
WITZØE, Sigfrid Elisabeth
ZAKARIASSEN, Jan Kåre
ZAKARIASSEN, Kjell Otto
AABEL, Alf Jakob
AABEL, Tor Jørgen
AAMDAL, Anna Elisabeth
AAMDAL, Karl
AAMLID, Gaute
AAS, Anne Marit
AAS, Inger
PEDERSEN, Arvid
AAS, Knut
AAS, Olaf
AAS, Sigmund
AAS, Øyvind
AAS-LYNGBY, Lillian
AAS-LYNGBY, Oddbjørn
ÅTEIGEN, Velaug

Er du interessert i lokalhistorien til
bygda vår Vennesla?
Da er det naturlig å bli medlem hos oss!
Om du vil engasjere deg aktivt eller
bare være støtte-medlem, er du like
velkommen.

Lagets formål er

... å arbeide for at alt av historisk interesse innen
lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.

... å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap
om Sognets historie.

... å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.

... å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.

... å foreta registreringer, innsamlinger av
muntlig tradisjon,
stedsnavn og annet av historisk interesse.

... å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker
og andre skrifter om Sognets historie.

... å arbeide for vern av fortidsminner og
andre kulturminner.

INNMELDINGSSKJEMA

Navn: _____

Adresse: _____

Telefon: _____

Mobil: _____

E-post: _____

Medlemskapet koster kr. 250,- pr. pers. pr. år inkl. årsskrift.

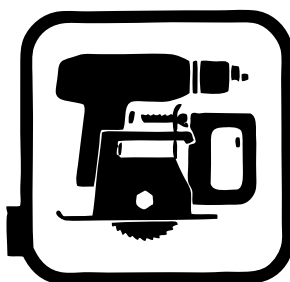
Skjema sendes til: Vennesla Historielag v/ Gerd Wiik Hansen, Bakhei 2, 4708 Vennesla

E-post: gerdwiik@hotmail.no

www.venneslahistorielag.org

www.facebook.com/venneslahistorielag

ØKONOMI GLIMT

**VENNESLA JERNVARE &
FARVEHANDEL A.S**

Verktøy Jernvarer Skruer Maling Kjøkkenutstyr

FARGERIKE

Vennesla

Valle Sparebank

- allstøtt med deg

Liebertmann
BAKERI & KONDITORI

Årsskrift 2017